

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: filosofie

Studijní program: 2.stupeň

Studijní obor: anglický jazyk – občanská výchova

ARCHITEKTONICKÉ DÍLO ČEŇKA MUSILA ARCHITECTURAL WORK OF ČENĚK MUSIL

Diplomová práce: 11-FP-KFL-225

Autor:

Kateřina Kopánková

Podpis:

Vedoucí práce: prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
87	0	0	0	58	24

V Liberci dne: 27.4.2011

Motto:

ARS LONGA, VITA BREVIS

(oblíbené rčení Čeňka Musila)

Čestné prohlášení

Název práce: Architektonické dílo Čenka Musila
Jméno a příjmení autora: Kateřina Kopánková
Osobní číslo: P04000312

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 27.4.2011

Kateřina Kopánková

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat zejména svému vedoucímu diplomové práce prof. PhDr. Bohumilu Nuskovi, CSc. za jeho trpělivý a lidský přístup a veškerá podnětná doporučení k textu. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mě po celou dobu studia podporovala. V neposlední řadě děkuji všem svým blízkým za podporu v okamžicích, které vznik této práce provázely.

Anotace:

Architektonické dílo Čeňka Musila

Kopánková Kateřina DP-2011

vedoucí práce: prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.

Práce pojednává o dílu významného architekta Čeňka Musila, který během první poloviny 20. století natrvalo poznamenal architektonickou tvář Jičína, z estetického a uměleckohistorického aspektu. Shrnuje rovněž urbanistický vývoj města Jičína od jeho založení. Pojednává o situaci české architektury konce 19. a první poloviny 20. století a zmiňuje hlavní představitele jednotlivých slohů, jejichž působení mělo vliv na architekta Musila. Práce rovněž zmiňuje některé významné stavby moderní architektury nacházející se v Jičíně. Stěžejním tématem práce je osobnost architekta Čeňka Musila. Práce shrnuje jeho život, dílo architektonické a práci urbanistickou. V závěru práce autorka navrhuje příklad vlastivědné procházky Musilovým Jičínem, který může být užit učiteli 2.stupně.

Annotation:**Architectural work of Čeněk Musil**

The diploma thesis deals with the work of a significant architect Čeněk Musil, who has stigmatized the architectural shape of Jičín in the first half of the 20th century, both aesthetically and from the perspective of Art history. It also summarizes the urban development of the Jičín town from the time of its foundation. It deals with the situation of Czech architecture at the end of the 19th century and the beginning of the 20th, and mentions main representatives of particular build, whose work affected Čeněk Musil. The thesis also mentions some significant buildings of modern architecture, which are situated in Jičín. The fundamental subject of the diploma is the person of Čeněk Musil. The thesis summarizes his life, architectonic and urban work. In the final part of the diploma the author suggests a sight-seeing tour through Musil's Jičín, that can be used by secondary school teachers.

Die Annotation

Das architektonische Werk Cenek Musils

Diese Diplomarbeit behandelt das Werk des bedeutenden tschechischen Architekten Čeněk Musil, der in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts das architektonische Gesicht der Stadt Jičín vom ästhetischen und kunstgeschichtlichen Gesichtspunkt wesentlich beeinflusst hat. Die Diplomarbeit fasst zugleich die städtebauliche Entwicklung der Stadt Jičín seit seiner Gründung zusammen und beschreibt die Situation der tschechischen Architektur am Ende des 19. Jahrhunderts und in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts, vor allem erwähnt die wichtigsten Vertreter der einzelnen Baustile, deren Tätigkeit den Architekten Čeněk Musil wesentlich beeinflusst hat, und die bedeutenden Bauwerke der modernen Architektur in Jičín. Das Hauptthema der Diplomarbeit ist die Persönlichkeit des Architekten Čeněk Musil. Die Diplomarbeit schildert sein Leben, sein architektonisches Werk und städtebauliche Arbeit. Am Ende der Arbeit schlägt uns die Autorin einen Spaziergang durch Musils Jičín

I. ÚVOD	1
II. STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA JIČÍNA S PŘÍHLÉDNUTÍM K URBANISTICKÉMU A STAVEBNÍMU VÝVOJI.....	2
1. ZALOŽENÍ MĚSTA A JEHO POČÁTKY	2
2. DOBA HUSITSKÁ NA JIČÍNSKU – JIČÍN ZA VARTEMBERKŮ	9
3. JIČÍN ZA TRČKŮ Z LÍPY	10
4. SMIŘIČTÍ V JIČÍNĚ	12
5. VALDŠTEJNŮV JIČÍN	13
5.1. <i>Počátky Valdštejnova působení v Jičíně.....</i>	<i>13</i>
5.2. <i>Ústřední stavební kancelář</i>	<i>14</i>
5.3. <i>Stavby církevní</i>	<i>15</i>
5.4. <i>Stavby světské.....</i>	<i>18</i>
5.5. <i>Plánování rozvoje - Urbanistický plán Niccoly Sebreghondiho.....</i>	<i>20</i>
5.6. <i>Komponovaná krajina</i>	<i>22</i>
6. JIČÍN BAROKA A KLASICISMU – ŠLIKOVÁ MARIÁNSKÁ ZAHRADA	23
7. JIČÍN V 19. STOLETÍ	24
8. JIČÍN NA POČÁTKU 20. STOLETÍ	25
III. ČENĚK MUSIL	26
1. ING. ARCH. ČENĚK MUSIL	26
2. VÝVOJOVÉ FÁZE MEZIVÁLEČNÉ ARCHITEKTURY A JEJICH VLIV NA MUSILOVU TVORBU S OHLEDEM NA VÝZNAMNÉ POSTAVY TOHOTO OBDOBÍ A JEJICH VZTAH K MĚSTU JIČÍNU	28
<i>Česká moderna</i>	<i>28</i>
<i>Purismus</i>	<i>32</i>
<i>Funkcionalismus</i>	<i>32</i>
<i>Slavné jičínské vily a jejich tvůrci.....</i>	<i>34</i>

3. ZÁJEM VEŘEJNOSTI O DÍLO Č. MUSILA	38
4. TVORBA ČEŇKA MUSILA V JIČÍNĚ – VÝZNAMNÉ STAVBY A PŘESTAVBY	40
<i>Veřejná okresní nemocnice</i>	40
<i>Okresní hospodářská záložna</i>	44
<i>Dvouletá rolnická škola</i>	45
<i>Studentský dům</i>	47
<i>Rekonstrukce domu Palackého</i>	56
<i>Hospodyňská škola</i>	58
<i>Hotel Hušek</i>	59
<i>Obchodní škola v Jičíně</i>	60
<i>Společná tržnice nábytku</i>	62
<i>Úprava zámecké zahrady</i>	63
<i>Městská plovárna a restaurace na pláži</i>	65
5. MUSIL URBANISTA	67
6. NÁVRH VLASTIVĚDNÉ EXKURZE MUSILOVÝM JIČÍNEM	70
IV. ZÁVĚR	73
V. PRAMENY.....	76
VI. SEZNAM PŘÍLOH	81

I. Úvod

Není jednoduché narodit se v krásném městě – ve městě s bohatou historií a vzkvétající současností, ve městě, při jehož procházce je se stále kam dívat. Člověk pak chtě nechtě musí býti patriotem, ať se kolem něj děje cokoli. Město Jičín, tak, jak vypadá nyní, je městem, ve kterém se podařilo skloubit architekturu historickou a moderní. Můžeme mít výhrady ke vzniku některých staveb ani Jičínu se nevyhnul socialistický realismus v podobě dvou větších panelových sídlišť a několika dalších jednotek samostatně v krajině města stojících. Z těch nejvýznamnějších jmenujme budovu okresního soudu, budovu bývalé KSČ - současné České spořitelny – všechny v těsné blízkosti historického centra města, nikoli však přímo v jeho středu. Jičínu se nevyhýbá ani nepovedená architektura doby poslední. Namátkou můžeme jmenovat budovu VZP, Správu sociálního zabezpečení. Není velkého rozdílu mezi prvními a druhými jmenovanými. Nepočítáme-li ale tyto nevzhledné entity, setkáváme se však v Jičíně s unikem. Střed města není na rozdíl od jiných měst hyzděn těmito nepovedenými stavbami a zachovává si svůj ucelený ráz. Přesto nemůžeme tvrdit, že by Jičín byl jen městem, kde se vlastně od dob Valdštejnových nic nezměnilo. Město zažilo svůj velký stavební boom v první polovině 20. století. Stejně tak jako byla do té doby podoba města formována odkazem Valdštejnovým, setkáváme se v moderním Jičíně s odkazem Čenka Musila. Čeněk Musil byl člověkem, který svá nová a ve své době často oceňovaná díla, dokázal zasadit do „starého“ Jičina tak, že člověka nikdy nenapadne myšlenka: „Proč zrovna tady a takto?“ Jako by jeho stavby stály na svém místě odpradáвна - jako by byl Jičín postaven za jeden den. To, že na nás dnešní Jičín působí z velké části právě takto kompaktně, je dílem nejen Musilových staveb, ale také toho, že Musil vypracoval pro Jičín nový regulační plán, který vždy ovlivňoval jeho následovníky. Cílem této práce je tedy zhodnotit Musilův přínos jičínské architektury, odhalit jeho inspiraci a snažit se zjistit, jakému účelu slouží jeho stavby dnes. Práce si neklade za cíl důkladnou architektonickou analýzu jednotlivých staveb, nýbrž nastínění historického kontextu jejich vzniku, jejich přínos městu a jejich funkci od doby stavby dodnes. Práce rovněž pohlédne na

Musila jako na člověka – člověka kulturně činného, člověka, kterému nebyl lhostejný filosofický rozměr architektury, člověka, jež, jak se zdá, „uměl tahat za nitky“ a byl jednou z nejvýznamnějších osobností města Jičína své doby.

II. Stručná historie města Jičína s přihlédnutím k urbanistickému a stavebnímu vývoji

1. Založení města a jeho počátky

Krajina okolo města Jičína byla prokazatelně osídlena již od pravěku a prolínaly se zde různé kultury. Jsou známy nálezy keramiky jordanovského typu. V pozdní době kamenné se zde objevuje lid nálevkovitých pohárů, po něm lid se šňůrkovou keramikou, existují i doklady o pohybu lidu zvoncovitých pohárů. Největší pravěké sídliště se nacházelo mezi Holínem a Ohavčí, kde se usadili lidé kultury s lineární keramikou, později lid keramiky vypíchané.¹ V době bronzové se v tomto kraji prolínaly kultury únětická a lužická. Na přelomu doby bronzové a železné se v oblasti usazuje lid kultury slezsko-plátěnické. Ve čtvrtém. století přicházejí Keltové, ale v našem kraji se trvale neusidlují, vytvářejí zde pouze strážní stanice. „Jičínsko patřilo spolu s pražskou kotlinou a východní částí středních Čech k Slovanům nejdříve osídleným oblastem české kotliny.“² Zásadní událostí, která mohla později vést k založení města Jičína právě v jičínské kotlině, je existence Prachovského hradiště po příchodu Slovanů v 6. století. Na Jičínsku se usazuje kmen Charvátů, který buduje již zmíněné hradiště na Prachově, dále pak u Čěsova (Čěšovské valyⁱ), u Ostroměře a jinde. „Další sídliště z 8. století bylo na jižním okraji jičínské kotliny v Podhradí a severně od katolické fary na západní – ostrožné části

¹ Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 1.

² Tamtéž s. 1.

městečka Železnice.³ Prachovské skály však byly hradištěm největším, sídlíval zde i charvátský kmenový kníže. Wagner uvádí domněnku, že toto hradiště zřejmě přežilo i přemyslovskou centralizaci.⁴ V 11. století význam Prachova upadá. Z řad knížecí družiny vzniká šlechta, která se usidluje na území Jičínska. Víme o existenci osad na poč. 13. století, a to především Železnice. Můžeme tak usuzovat především z toho, že železnický kostel vykazuje románské stavební prvky. Usuzovat zle také z leteckého průzkumu krajiny. Na vrchu Železný nad dnešní Železnici snad stával hrad rodu Načeradiců.⁵ Nevíme však, zda žil Čěča na hradě, nebo v blízkosti kostela. Již v tomto století se do popředí dostávají jiné dva hrady – Brada a Veliš. „Významnějším byl v druhé polovině 13. století hrad Brada, založený mezi léty 1241 – 63 Načeradcem z Brady“⁶ „Jeho funkci později převzal jižněji položený hrad Veliš, který měl ve svém podhradí osadu s kostelem – dnešní Staré Místo. V této době již začíná soustava měst a vesnic připomínat tu dnešní. „Původně královský hrad Veliš přešel i s panstvím roku 1277 do majetku Vítkovce Čěče, ale již roku 1293 byl osobním majetkem královny Jitky, jak dokládá listina z 1. května 1293, jmenující výslovně statky pod hradem Jitčinými. Královna Jitka zemřela roku 1297 a velišské panství bylo zastaveno Beneši z Vartemberka.“⁷ „Počátkem 14. století byl Jičín součástí bradeckého panství, jak dokládá zpráva z roku 1304, v níž král Václav II. odňal Lvovi z Konecchlumí (pozn. Lev jej dostal po Beneši z Vartemberka v zástavu od krále r. 1302) panství Brada a město Jičín se sto lány.“⁸ Z tohoto můžeme usuzovat, že Jičín již v roce 1304 měl městská práva. Přesný rok založení města však nemůžeme odhadnout, obvykle se uvádí mezi léty 1297 – 1304. Panství, o kterém hovoříme v této souvislosti, však obsahovalo hrad Bradu s osadami Holínem

³ Tamtéž s. 1.

⁴ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 9.

⁵ Bílkovi Eva a Karol, PhDr.: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, s. 7.

⁶ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 9.

⁷ Wagner Jaroslav: JIČÍN: Městská památková rezervace, zámek a památky v okolí. Vydání první. Praha. Sportovní a turistické nakladatelství, 1965, s. 4.

⁸ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 9.

a Čejkovicemi, nikoli však Staré Místo. Z tohoto lze vyvodit, že v letech 1302 – 1304 již bylo město přeneseno na dnešní místo. O přenesení názvu svědčí i středověké názvy Sterého Místa – „antiquum Jiczyn“ (1359) a „antiqua civitas Gytzin“ (1562).⁹

S osobou královny Jitky je často spojován původ názvu města jako Jitčina dvorce, Jitčina města, později Jičina. K tomuto toponomastickému názoru se přiklání Wagner¹⁰ a popírá tak domněnku Šaldovu, že by název mohl pocházet od osobního jména Jíka.¹¹ Svou hypotézu o nepravděpodobnosti původu názvu od jména královny Jitky Šalda podpořil věcnými argumenty. V době založení města se jméno královny vyskytuje jako Guta (Judita – Juta), nikoli Jitka. K tomuto přehlasování došlo až později. Jindřich Francek se ve své nové knize vrací k Šaldově názoru a jako nejpravděpodobnější označuje etymologický původ odvozený od vlastního jména Jíka – Jíkův dvůr (tak prý byly statky označovány ještě před královnou Jitkou).¹² V době slovanské kolonizace, tedy v době, kdy mají na tomto území vliv Načeradcové, zde vzniká mnoho dvorů, pozdějších vsí. Šalda jmenuje např. dvůr Milatův (Miletín), Žitatův (Žitětín), Staňkův (Staňkov), Mladějův (Mladějov) aj. Na tomto faktu staví i svou hypotézu, podle které založil město Jičín na místě Starého Místa lokátor Jíka, člověk, který se zajíkal.¹³ I tato hypotéza naráží na odpor, jelikož toto křestní jméno není z konce 13. století doloženo. Bohuslav Balbín zmiňuje, že na místě dnešního Jičina stály původně dvě obce – Židiněves a Matčany. Balbín také vyslovuje domněnku, že by název Jičín mohl pocházet právě z názvu obce Židiněves. Později se však ukázalo, že se název této obce dostal do dějin Jičina omylem. Balbínovi však nelze upřít, že uvažuje o myšlence dvou předlokačních míst, které zřejmě skutečně Jičinu předcházely. Byly jimi hrádky Koštofánek a Hrádek, o kterých budeme

⁹ Tamtéž s. 11.

¹⁰ Tamtéž s. 10-11.

¹¹ Šalda František: Vlastivěda Jičínska. Okresní pedagogické středisko v Jičíně, 1969, s. 38.

¹² Francek Jindřich: Dějiny Jičina. Vydání první. Praha. Rybka Publishers, 2010. s. 31.

¹³ Tamtéž s. 36.

hovořit déle. „A tak stále více zastánců má hypotéza o tom, že původní podoba byla Dičín – místo, kde bylo hodně diků – divoké černé zvěře.“¹⁴

Co se týče pravěkého a středověkého osídlení současného Jičína jako památkové rezervace, nejsou známy žádné hodnověrné nálezy. Pravěké osídlení bylo zjištěno okolo Cidliny a v místech, kde dnes stojí nemocnice. Dále pak je osídlení prokázáno nálezem v oblasti mezi Čerovkou a Zebínem. Nálezy z mladší doby kamenné se objevují v prostoru mezi Soudnou a rybníkem Hádek.¹⁵

Odbočme nyní od historického vývoje a pohledme na město Jičín z hlediska jeho umístění v krajině. Mohlo by se zdát, že je tato odbočka irelevantní, ovšem ne v případě Jičína. Zasazení do krajiny ovlivnilo jeho historický územní rozvoj, zejména pak v době baroka a v první polovině 20. století. O krajinné kompozici Valdštejnově a o pozdějším budování Mariánské zahrady Schliků budou pojednávat samostatné kapitoly, přesto právě díky těmto „zásahům“ do krajiny a díky citlivým zásahům ve 20. století je Jičín stále městem v krajině. Ač se to může stát neuvěřitelné, dodnes je krajina okolo Jičína otevřená a urbanistické plány dnešní doby plynule navazují na plány historické. „Lze říci, že krajina města Jičína a jeho okolí je krajinou „předmoderní“, uchovává si majestátnost a intimitu“¹⁶

Jak již bylo zmíněno, město Jičín leží v oblasti zvané Jičínská kotlina. Jedná se o nepatrně zvlněnou rovinu přerušovanou stoupajícími paralelními západo-východními hřbety směrem k pohraničnímu pásu Krkonoš.¹⁷ Na vymezujících kótách této oblasti vznikaly, jak již bylo také zmíněno, hradiště a později hrady. „Na jihozápadě vymezuje kotlinu hřbet Lorety a Veliše (429 m. n. m), na severozápad od Jičína směrem k Sobotce vybíhají Prachovské skály s důležitou

¹⁴ Bílkovi Eva a Karol, PhDr: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, s. 8.

¹⁵ Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 2.

¹⁶ Tamtéž s. 1.

¹⁷ Tamtéž s. 1.

kótou Brada (438 m. n. m.) a nejvyšším vrcholem Přivýšinou.¹⁸ Od severozápadu je Jičín chráněn kopcem Tábor a ruinami Kumburk a Bradlec. Jestliže první dva hřebeny náleží do Jičínské pahorkatiny, pak Tábor a okolní hrady stojící na čedičových sloupcích již řadíme do Ještědsko-kozákovského hřbetu. Jičín leží na rozhraní těchto dvou území. To již ale hovoříme o Jičíně po translaci. Původně se tedy Jičín nacházel na úpatí Velišského hřebene. Tato poloha však nebyla strategicky výhodná. Důvodů pro přenesení města bylo několik. Jako nejčastější příčina translace bývá označován nedostatek vody. Šalda také uvádí to, že původní Jičín stával na úpatí hřebene, kde dlouho ležel sníh. Na toto místo také mohli nepřátelé snadno zaútočit. „Ležel daleko od Cidliny a od obchodní cesty Hradecké...“¹⁹ Šalda připisuje přenesení města Lévovi z Konecchlumí, a proto jako jeden z důvodů pro translaci označuje touhu Léva přemístit centrum svého panství na rodovou půdu (rychta bradská). Nechtěl podle Šaldy budovat město na zastavené královské půdě. Šaldův názor však popírá Wagner. Ten upozorňuje na fakt, že Lvovi patřilo velké panství, nikoli však Staré Místo – proto nemohl převést městská práva ze Starého Místa na dnešní Jičín. Město tedy dle Wagnera muselo být přeneseno už za Beneše z Vartemberka. „Sotva byly dokončeny opevňovací práce, bylo město zastaveno Lvovi z Konecchlumí, kterému bylo ještě téhož roku (1304) odňato, a do roku 1316 bylo městem královským.“²⁰ Někteří badatelé dle Francka usuzují, že byl Jičín od počátku městem královským.²¹

Město tedy bylo přeneseno na rozlehlou planinu (či, chceme-li, mírně zvýšený ostroh) obtékanou ze dvou stran řekou Cidlinou, blíže k obchodní cestě vedoucí z Hradce Králové přes Železnici do Žitavy. „Obranný charakter města byl

¹⁸ Tamtéž s. 1.

¹⁹ Šalda František: Vlastivěda Jičínska. Okresní pedagogické středisko v Jičíně, 1969, s. 38.

²⁰ Wagner Jaroslav: JIČÍN: Městská památková rezervace, zámek a památky v okolí. Vydání první. Praha. Sportovní a turistické nakladatelství, 1965, s. 5.

²¹ Francek Jindřich: Dějiny Jičína. Vydání první. Praha. Rybka Publishers, 2010. 596 s. 33.

dán příkrými svahy na jihu a západě a mírným sklonem strany severní“.²² Tak bylo založeno Nové Město na „zeleném drnu“, čemuž nasvědčuje rozlehlost založeného obdélníkového náměstí, které vzniká již na počátku 14. století. Původní město mělo dle Šaldy okolo 100 usedlíků.²³

Město bylo obeháno roubenou hradbou. Její součástí byly i tři věže. Na východě Valdická, na jihozápadě Pražská a na severu Holínská. Do města se dalo vstoupit také dvěma brankami, Hrnčířskou na západě (dnešní Fortna) a Koželužskou na jihu. „Současně s městem vznikl za hradbami na východní straně svobodný hrádek (castellum francum), dnešní Koštofránek, a na straně jihozápadní opevněný věžový dvůr Hrádek č.p. 22. a 24, jehož středověký původ odkryly poslední stavebně historické průzkumy.“²⁴ Tyto dva hrádky však možná stály ještě dříve než město samotné, mohly být takzvanými předlokačními osídleními. Existují písemné prameny dokazující existenci Hrádku, staré mapy a hlavně kresba Josefa Sikory z r.1756 znázorňující Hrádek. „Na vznik hradu (Hrádku – pozn. autora) před založením města ukazuje jeho pozice za obvodem města a jeho oválný tvar, archeologicky však tento předpoklad doložený není“²⁵ Existenci objektu Koštofránku a jeho název Hradec doložil Menčík.

Jako jiná kolonizační města založená na volném prostranství (např. České Budějovice) je město již od počátku řešeno šachovnicovým způsobem. Zeměměřič byl zřejmě totožný se zeměměřičem novobydžovským. Lokátor zřejmě pocházel z okolí italské Florencie, i když členění Jičína je spíše německé. Zemi původu zeměměřiče můžeme odhadnout například podle svobodného hrádku castellum francum, jehož název odkazuje k florentským městům Castelfranco.²⁶ Při severní straně náměstí je založen dřevěný kostel Svatého Jakuba Většího na místě dnešního

²² Tamtéž s. 5.

²³ Šalda František: Vlastivěda Jičínska. Okresní pedagogické středisko v Jičíně, 1969, s. 39.

²⁴ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 11.

²⁵ Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 3.

²⁶ Tamtéž s. 4.

kostela Sv. Ignáce. U něj je zřízen hřbitov. Ten však brzy potřebám rostoucího města nestačí, a proto je založen nový hřbitov za hradbami v oblasti dnešní ulice Pod Koštofránkem.²⁷ Jak dokazují archeologické průzkumy, byl zde na poč.14. století postaven kostelík sv. Jana Křtitele, nejstarší doložená zděná stavba ve městě. „První písemná zmínka o tomto kostelíku je v nejstarší právní městské listině - v privilegium z r. 1416 ze 17. Července, kdy Petr a Čeněk z Veselé, řečení z Vartemberka, prodali jičínským měšťanům (spolu i vesnicím Starému Místu, Čejkovicím, Okšicím, Ohavči a Holínu) za 325 kop grošů právo královo, kterým byli do jisté míry svobodni, podobně jako město královo Nymburk. Součástí tohoto práva bylo i právo poddaných na vlastní kapli. Kostelík byl součástí hřbitovního kultu. Byl obdélníkového půdorysu, o rozměrech 5.7 x 12.7 m, jak bylo zjištěno při vykopávkách.²⁸ Hřbitov sloužil svému účelu 300 let, byl zrušen až počátkem 19. století společně s kostelíkem. Menčík se domníval, že tento hřbitov sloužil násilně zemřelým nebožtíkům, což však vyvrací nálezy archeologů z let 1937-38. Při přestavbě zámeckého parku, která byla neprojektována Musilem, byl nalezen náhrobek Tobiáše Kloboučnicka z roku 1598. Kloboučnick byl slovutným zámožným občanem, radním města a jistě nezemřel násilnou smrtí. Mencl uvádí, že byl opravdu kloboučnickem, jelikož se na náhrobku nachází znak řemesla.²⁹ Domněnku (ke které se přiklání Menčík), že zde byli pohřbíváni násilně zemřelí, podpořil fakt, že je zde údajně pohřbena Eliška Smiřická, která zahynula při výbuchu v jičínském zámku r. 1620, jelikož ji regent Jaroš nedovolil pohřbít ve farním kostele. Autoři publikace „Jičín“ však uvádějí opačné pořadí založení kostelů. Přiklání se tak k domněnce Menčíkově, který také tvrdil, že byl kostelík založen dříve než hlavní chrám. Starobylost kostela chtěl Menčík podpořit myšlenkou, podle které byl chrámek okrouhlý, tudíž románského původu. To však archeologické průzkumy nepotvrdily.

²⁷ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 12.

²⁸ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část I. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1940, s. 6.

²⁹ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část I. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1940, s. 6.

Přesto se však názory na to, která z budov má starší původ, různí. Kostelík stál na svém místě až do roku 1816.

S organizací správy města již dochází k plánovitému stavebnímu rozvoji. Na náměstí vzniká množství měšťanských domů. Na místě dnešního zámku stálo osm domů předních představitelů města. Rozvíjí se pravidelná síť ulic. Jičín má radnici, pivovar i městské lázně, školu. Domy jsou roubené, přízemní i jednopatrové. Vedlejší ulice měly ve středověku jména po řemeslnících, kteří v nich sídlili, a tak byla ulice Hrnčířská, Řeznická, Koželužská. Některé ulice měly svůj název podle místa, k němuž vedly (Kostelní, Pražská aj.).

Roku 1316 město přestává být královským a je zastaveno Půtovi z Frýdlantu, později Hynkovi z Valdštějna a Oldřichovi z Tuska. Po něm město získá vyplacením Beneš z Vartemberka. Po smrti Beneše přechází celé panství, které obsahovalo Veliš, Jičín, Holín, Čejkovice, Starý Jičín, Bukvici a Ohaveč, do rukou jeho syna Jana (Ješka). Král Jan Lucemburský jej se souhlasem syna Karla roku 1337 definitivně Vartemberkům prodává. V tom roce se z obyvatel Jičína stávají poddaní a město se stává dědičným majetkem Vartemberků, kteří sídlí na Hrádku.

2. Doba husitská na Jičínsku – Jičín za Vartemberků

Za Ješka z Vartemberka, který byl nejvyšším komorníkem a později purkrabím pražským, město získává svůj znak. Po Ješkovi vládne až do roku 1385 jeho syn Beneš a potom vnuk Petr.³⁰ Za Petra z Vartemberka se začal na místě starého dřevěného farního kostela stavět gotický chrám sv. Jakuba Většího. První záznam o stavbě nového kostela je z roku 1391. Jedná se o nejstarší dochovanou stavbu ve městě, i když se z původní stavby dochovaly pouze obvodové zdi, klenba jižní věže a jižní předsíň, dnes zakrytá barokním portikemⁱⁱ. Roku 1412 byly dostavěny obvodové zdi. Husitské války však veškerou stavební činnost v Jičíně přerušily, i když se přímo Jičínu vyhnuly. Ve stavbě se pokračovalo až po požáru v roce 1457.

³⁰ Bílkovi Eva a Karol, PhDr: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, str. 9.

V této době dostává presbyterium klenbu s hruškovitými žebry. Po roce 1500 byla připojena severní předsíň s křížovou klenbou. Celá stavba je trojlodní s prvky pozdější jihočeské a podunajské gotiky s pozdějšími renesančními prvky.³¹ Stavba chrámu byla patrně spojena s vyzdáním přízemí Valdické brány.

Město Jičín přežilo dobu husitských válek nedotčeno. V Jičíně tehdy vládl Čeněk z Vartemberka, který byl značně politicky kolísavý a několikrát přestoupil od kalitolicismu k husitství. Husitská vojska táhla skrz Jičín několikrát, jelikož v té době byl Čeněk husitou. Nejblíže však byly boje Jičínu v roce 1423, kdy byl Čeněk potrestán Žižkou za svou zradu porážkou pod Gothardem v Hořicích. Po této porážce se Čeněk již do smrti straní veřejného života. Husitství mělo na Jičín velký vliv, třebaže Husité Jičín neobsadili. Okolní šlechta však byla převážně husitského smýšlení, a tak se z německého Jičina stal Jičín evangelický, český. Z Jičina údajně také pocházel významný husitský kněz Jan z Jičina.³²ⁱⁱⁱ Po smrti Čenka přechází Jičín do rukou syna Jindřicha a po Jindřichově smrti získává Jičín Čenčkova sestra Machna. Její krátkou vládou končí roku 1437 éra Vartemberků v Jičíně.³³

Po tomto období patří panství chvíli Haškovi z Valdštejna, ale již roku 1452 přechází Jičín do rukou Jiřího z Poděbrad, který jej po zvolení českým králem zastavuje svým synům Jindřichu Hynkovi a Bočkovi. Roku 1480 se Jičín dostává do držení Samuela z Hrádku a Valečova.³⁴ Za jeho vlády pokračuje stavba kostela i brány.

3. Jičín za Trčků z Lípy

Samuel z Hrádku prodává v roce 1487 Velišské panství s Jičínem Mikuláši Trčkovi z Lípy staršímu. Trčkové pocházeli z Lípy na Smiřicku. Tento rod patřil

³¹ Wagner Jaroslav: JIČÍN: Městská památková rezervace, zámek a památky v okolí. Vydání první. Praha. Sportovní a turistické nakladatelství, 1965, s. 7.

^{32 32} Wagner Jaroslav: JIČÍN: Městská památková rezervace, zámek a památky v okolí. Vydání první. Praha. Sportovní a turistické nakladatelství, 1965, s. 16.

³³ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 18.

³⁴ Tamtéž s. 18.

k nepřednějším v zemi. „Za Trčků byla chována na hradě Veliši kompaktní, pergamenové listiny z koncilu Basilejského, jež r. 1436 dovolovala přijímání pod obojí a další tři články husitského vyznání.“³⁵ Mikuláš připojuje k jičínskému panství znovu i Brada, jeho syn získal od svého bratra i panství Kumburk a Bradlec. Dále přechází panství do rukou Mikulášova syna Viléma a ten, jelikož umírá bezdětný, odkazuje majetek svému strýci Burjanovi. Posledním Trčkou na panství je jeho syn Jan Rudolf, jež v roce 1606 panství prodává.³⁶

Za Trčků a v celém období renesance dochází k prudkému stavebnímu růstu a hospodářskému rozvoji. Trčkové koupili od Valdštejna Železnici. K rozvoji napomáhalo i to, že Trčkové postoupili městu vybírání cla Jičínem prováženého zboží. „Vybíralo se u šraňků, závor před branami.“³⁷ Jan Rudolf se pak vzdal práva odúmrti.^{iv}

Za Trčků se v Jičíně buduje první vodovod, napojený na rybník Kníže. Jeho součástí byla i dochovaná vodárenská věž na hrázi rybníka. Přestavbu Jičina na zděné město si vynutila i situace po mnoha požárech. „Od roku 1519 do roku 1589 to bylo osm velkých požárů, z nichž hlavně poslední dva – roku 1572 a 1598 – zničily značnou část města.“³⁸ Jičín se tedy pod vládou Trčků z Lípy mění na kamenné město. Celé město je znovu opevněno mohutnou hradbou, jejíž části jsou dodnes dochovány. Hradba byla široká 120 cm a vysoká přes 5 metrů a její součástí byly i tři brány. Jako jediná se do dnešní doby dochovala brána Valdická. Byla postavena v letech 1568 – 1578. Jedná se o hranolovitou budovu s průjezdem. Ve své době byla dvoupatrová, po požáru v r. 1589 však byla zvýšena o třetí patro. Burjan Trčka nechává r. 1587 vystavět zámek, který rozlohou odpovídá západnímu traktu dnešního Valdštejnského zámku. Dochován je goticko-renesanční portálek.

³⁵ Šalda František: Vlastivěda Jičínska. Okresní pedagogické středisko v Jičíně, 1969, s. 42.

³⁶ Bílkovi Eva a Karol, PhDr.: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, str. 10.

³⁷ Šalda František: Vlastivěda Jičínska. Okresní pedagogické středisko v Jičíně, 1969, s. 42.

³⁸ Bílkovi Eva a Karol, PhDr.: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, s. 11.

Také řada měšťanských domů má dodnes zachovány některé prvky pocházející z této doby. Jmenujme Hrádek, dům č.p. 2 Mikuláše Štítného ze Štítného (tzv. regentský dům), dům zámožného občana J. Severiniho č. 4 (U zlaté hvězdy), č.p. 8 (U Kotvy), č.p. 9 a 10, dům č.p. 34 (U Anděla) a jiné. Jako stará radnice je označován dům U Slunce. „Roku 1572 požárem poškozený farní kostel vyhořel znovu roku 1589.“ Tento požár zachvátil nejen střechu, ale i věž. Po tomto požáru se město ocitlo ve finanční tísní a Burjan Trčka musel u zemského sněmu vyjednat osvobození města od berních daní.³⁹ Situace města se zlepšila, a tak byl opraven vyhořelý kostel. Ze starší stavby zbyly pouze obvodové zdi s opěrnými pilíři, klenba presbyteria, některé kružby a patky pilířů.⁴⁰ Přestavba je již renesanční. V této době byl kostel evangelickým, katolickým se stává až v roce 1622, kdy přešel do správy jezuitů.⁴¹ Jičín již také není pouze městem v hradbách, ale také městem za hradbami – rozrůstá se předměstí Holínské, Valdické a Pražské. Tyto názvy se pro předměstí používají dodnes.⁴²

4. Smiřičtí v Jičíně

Panství kupuje r. 1606 Matyáš Thurn, sám si ponechá Velišské panství a prodává Kumburské panství s Jičínem Zikmundu Smiřickému. Smiřičtí byli v té době jedním z nejvýznamnějších šlechtických rodů. Zikmund do roka umírá v Praze a odkazuje panství svým synům Jaroslavovi, Jindřichovi a Albertovi, obě dcery Eliška a Salomena měly dostat věno na svatební výlohy.⁴³ Vlády se ujímá Jaroslav. Po r. 1608 začínají Smiřičtí budovat nový zámek s arkádovým nádvořím. Sídlo to bylo velice reprezentativní a bylo by dlouho bývalo chloubou Jičína, kdyby jej

³⁹ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 24.

⁴⁰ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 25.

⁴¹ Tamtéž s. 25.

⁴² Bílkovi Eva a Karol, PhDr: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, str. 12.

⁴³ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 27.

neponičil výbuch r. 1620.^v Po Jaroslavově smrti přechází majetek na nezletilého Albrechta Jana, za něhož panství spravuje Albrecht Václav ze Smiřic. Albrecht Jan rozšiřuje po smrti Albrechta Václava panství a stává se aktivním členem stavovského odboje. Čeští stavové dokonce uvažovali o jeho kandidatuře na český trůn. Albrecht však roku 1618 umírá a za nesvéprávného Jindřicha (rod byl stížen degenerací) majetek spravuje jeho setra Markéta Saloména. Za její vlády dochází ke zmíněnému sporu, který vyvrcholil výbuchem zámku Smiřických a konfiskací jejich majetku.⁴⁴

5. Valdštejnův Jičín

5.1. Počátky Valdštejnova působení v Jičíně

Hovoříme-li o historickém vývoji města Jičína, a to nejen z pohledu urbanistického, nemůžeme nezmínit Jičín v době Valdštejnově. Jestliže byl charakter města dán samotnou polohou a tím, že se jedná o město založené na zelené louce, pak dalším milníkem, či chcete-li rozhodující historickou událostí, je vstup Albrechta z Valdštejna do dějin města. Jeho stavební činnost a schopnost realizovat velké urbanistické a krajinotvorné projekty trvale změnil tvář Jičína a jeho okolí a svým odkazem vždy promlouvaly do dalšího rozvoje města, snad jen s výjimkou komunistické éry, kdy byl Jičín po urbanistické stránce zasažen neuváženými zásahy do krajiny. Valdštejnovy stavební zásahy nejsou významné jen pro město samotné, nýbrž nabývají významu o to většího, že se Jičín stává centrem raného baroka ve střední Evropě.

Není zřejmě nutné zmiňovat průběh života této kontroverzní historické české postavy, není nutno pochybovat ani o jeho velikosti, ani o tom, že většina jeho jednání byla motivována vlastním prospěchem. Zaměříme se na Valdštejnovo

⁴⁴ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979, s. 28-29.

působení v Jičíně jako stavebníka. Jak se vlastně Valdštejn do Jičína dostal? „Jičín si Valdštejn asi prohlédl poprvé začátkem března 1621, když byl vyslán na Pecku zatknout Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic. Město se mu zalíbilo, a tak se snažil celý kraj získat.“⁴⁵ V té době díky své zradě českých stavů Valdštejn rychle stoupl v hierarchii české politické scény. Je mu udělen knížecí titul. Tímto se Valdštejnovi dostává mnoha výsad. V roce 1621 využívá Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna vzdáleného příbuzenství se Smiřickými a ujímá se poručnictví nad posledním potomkem Smiřických Jindřichem. Po smrti dementního Jindřicha, posledního mužského potomka slavného rodu Smiřických, o dvě léta později získává po konfiskaci majetku Smiřických Valdštejn celé kumbursko-úlibické panství a připojuje je ke svému frýdlantskému panství. Valdštejn je po Bílé hoře jmenován vojenským velitelem Prahy (1622). Jeho panství je v r. 1627 prohlášeno vévodstvím a později k němu připojuje rozsáhlá území v Německu. Vzniká tak obrovské území, stát ve státě, který má právo razit mince, Valdštejn mohl povyšovat do šlechtického stavu, ve vévodství platí zvláštní zákony. Jičín si jako centrum svého vévodství zvolil díky jeho výhodné poloze a možnosti realizovat zde své velkolepé stavební plány. Pojďme se v následujících odstavcích věnovat jednotlivým činnostem, kterými Valdštejn svým působením na Jičínsku změnil tvář nejen města, ale i celé okolní krajiny, a jak také uvidíme, změnil i lid v tomto kraji žijící.

5.2. Ústřední stavební kancelář

Veškerou stavební činnost řídila Valdštejnova ústřední stavební kancelář sídlící zprvu v Praze, později v Jičíně. Mezi hlavní architekty této kanceláře patřili Giovanni Marini, Andrea Spezza, po Spezzově smrti pak Nicolo Sebregondi. „Kontrolními úkoly a mimořádnou projekcí byl pověřován Giovanni Pieroni...“⁴⁶ Na stavbách měšťanských se podíleli také G. Mazzeta a O. Spinetti. Kromě těchto

⁴⁵ Bílkovi Eva a Karol, PhDr: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988, str. 17.

⁴⁶ Wagner Jaroslav. Jičín. Vydání první. Praha: Odeon, 1979. s. 32.

významných architektů měla kancelář velké množství zaměstnanců jiného řemesla – stavební praktiky, malíře, sochaře, řezbáře, kameníky apod.

5.3. Stavby církevní

Jak víme, město Jičín bylo městem protestantským. Pokud chtěl Valdštejn město změnit k obrazu svému, musel nejprve začít s rekatolizací. Proto zve již v r. 1622 do Jičina jezuitu. S jejich přítomností ve městě je spojena stavba prvních církevních staveb. Je postavena kolej, gymnasium, alumnát pro kleriky. K areálu náležel také starý farní kostel, i když jezuité očekávali postavení kostela zcela nového. „Podle nadační listiny patřily jezuitům všechny budovy kolem koleje, chrám sv. Ignáce, letní sídlo na Čeřovce, seminární a Jarošův dvůr, panství milíčovské a dále vesnice Nemyčeves, Vitiněves, část Popovic, Lhota Bradlečka, Březka, Zámezí, Doubravice, Peklo a dvůr Butoves...“⁴⁷ Po zrušení řádu Josefem II. byl objekt přebudován na kasárna a těmto účelům sloužil až do odchodu sovětských vojsk z Československa. To se na jeho stavu významně podepsalo. V současné době objekt chátrá a je bez využití. Nad jeho budoucností visí otazník. Existuje záměr vytvořit z koleje Valdštejnovu eurouniversitu, ale současná hospodářská situace realizaci tohoto plánu neumožňuje. Snad svítá nové světélko naděje nyní. „Jičínský zastupitel Miroslav Matějka přišel s plánem, aby se město pokusilo rekonstrukci koleje financovat z programu ministerstva kultury na záchranu národního kulturního dědictví.“⁴⁸ Celému plánu ale předchází náročný proces zapsání koleje mezi národní kulturní památky. Byla by tak jedinou památkou tohoto druhu v Jičíně. I kdyby se nepodařilo získat prostředky z tohoto programu, zapsání koleje mezi národní kulturní památky by mohlo napomoci vstupu dalších investorů do projektu revitalizace. Doufejme tedy, že se kolej dočká rekonstrukce a Jičín přijde o jednu ze svých „ostud“.

⁴⁷ Wagner Jaroslav. Jičín. Vydání první. Praha: Odeon, 1979. s. 46.

⁴⁸ <http://www.jicinskozpravy.cz/zpravy/2011/1/2194-chatrajici-jezuitske-koleji-v-jicine-ma-pomoci-zapis-mezi-narodni-pamatky.htm>

Valdštejn chtěl do Jičína pozvat i jiné řády (františkány, dominikány), ale nakonec se mu to podařilo jen u kartuziánů ve Valdicích. V kartuzii chtěl Valdštejn vybudovat místo svého posledního odpočinku.⁴⁹ Valdštejn prý hledal inspiraci k výstavnosti Valdického Kartouzu u kartouzy Certosa di Pavia pohřebiště vévody milánského. Shodné znaky nalezneme i ve Valdštejnském paláci v Praze. Valdický kartouz je jediným dokončeným barokním kartouzem v Čechách. Jedná se o jeden z nejvýznamnějších a nejreprezentativnějších projektů Valdštejnových. Projekt podle původního návrhu Spezzy dokončil Sebregondi.⁵⁰ Stavba probíhala neobyčejně rychle díky velké finanční podpoře Valdštejnově. Celý komplex má tvar obdélníku s dvěma příčnými a dvěma podélnými dvory. Ústřední budovou kláštera je kostel sv. Bruna. Jedná se o jednolodní stavbu s třemi obvodovými kaplemi, prodlouženým chórem, předsíní a k ní přiléhajícími kaplemi.⁵¹ Celý komplex je severním zakončením krajinné linie, o níž bude pohovořeno v kapitole Komponovaná krajina. Svému původnímu účelu klášter posloužil. Roku 1636 sem byly uloženy ostatky Valdštejna, které zde zůstaly až do zrušení řádu.⁵² Po jeho zrušení slouží klášter jako trestnice pro nejnebezpečnější zločince. Během komunistické éry bylo ve Valdicích vězněno mnoho politických vězňů. V této době byl také zničen takřka veškerý mobiliář kostela a celkově byl celý areál znehodnocen. Vězeňským účelům slouží dodnes – jako věznice III. nápravné výchovné skupiny.⁵³ Jak se bude osud kláštera odvíjet dále, je otázkou, v současné

⁴⁹ Morávek Jan, Wirth Zdeněk: Valdštejnův Jičín – Příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách. Praha. Jan Štenc, 1946, s. 24-25.

⁵⁰ Bukovský Jan. Valdický kartouz a jeho úloha v rámci kartuziánské architektury. In Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína – Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6.-8. března 1997 v Jičíně. Modřišice u Turnova. Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Křižánky ve spolupráci se Státním okresním archivem v Semilech, 1997. s. 63-66.

⁵¹ Wagner Jaroslav. Jičín. Vydání první. Praha: Odeon, 1979. s. 52.

⁵² Hájek Pavel: Česká krajina a baroko – Urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí. Vydání první. Praha. Malá Skála, 2003. s. 40.

⁵³ Tamtéž s. 43.

době je veřejnosti nepřístupný. Návrh na obnovu interiéru vypracoval Prof. Miloš Šejn žijící v Jičíně. Jeho návrh počítá i s částečným zpřístupněním areálu.

Bezesporu nejvýznamnějším Valdštejnovým počinem na poli církevním je stavba kostela sv. Jakuba Většího vedle zámku. Je však také jedním z pomníků jeho slávy, chcete-li pomníkem slávy Jičina jako centra obrovského panství. Původně měl tento chrám být biskupskou katedrálou. Valdštejn pro něj vymezil místo na východ od zámku na místě měšťanských domů Perštýnek a Velehrádek.⁵⁴ První plány byly tudíž velice smělé. Když však plány na zbudování biskupství ztroskotaly (Valdštejn dokonce vytvořil zakládací listinu pro biskupství)⁵⁵, nechal Valdštejn Pieroniho plány přepracovat a kostel zmenšit. „Stavba se pak stala naléhavou, když skutečně farní chrám starý (dnes sv. Ignáce) byl v prosinci r. 1627 se schválením pražského arcibiskupa kard. z Harrachu darován jezuitům.“⁵⁶ Kostel byl založen v r. 1627 a Valdštejn chtěl jeho stavbu hnát rychle kupředu. Chtěl, aby byla stavba alespoň provizorně dokončena do zimy 1634. Nestalo se tak a Valdštejn se dokončení chrámu nedožil. S jeho smrtí také kostel zůstává dlouhou dobu neupravený uvnitř i zvenčí. Ačkoli Chodějovská a Bílkovi uvádějí za autora Pieroniho, Mencl vyvozuje domněnku, že na chrámu spolupracovalo více Valdštejnových architektů. „Zdá se, že jičínský chrám je asi dílem tří projektantů, kde Marini a Pieroni mohli společně vytvořit polohové vnitřní rozvržení, a něco Spezza navrhl snad na vnější i vnitřní úpravě.“⁵⁷ Petr Fidler však dokládá Pieroniho autorství na základě plánů, které poukazují na jeho autorskou ruku.⁵⁸ Půdorys chrámu je ve tvaru řeckého kříže.

⁵⁴ Morávek Jan, Wirth Zdeněk: Valdštejnův Jičín – Příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách. Praha. Jan Štenc, 1946. s. 26.

⁵⁵ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičina: Část I. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1940. s. 26.

⁵⁶ Tamtéž s. 26.

⁵⁷ Tamtéž s. 30.

⁵⁸ Fidler, Petr: Kostel sv. Jakuba Většího v Jičíně a architekt Giovanni Battista Pieroni. In Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičina – Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6. -8. března 1997 v Jičíně. Modřišice u Turnova. Základní organizace

V původním návrhu jsou také čtyři věže v rozích, které však nikdy nebyly dostavěny.⁵⁹ Chrám je výjimečný tím, že se jedná o první centrálu manýrismu^{vi} za Alpami.⁶⁰

V nově založené čtvrti Nové Město Valdštejn nechává zbudovat špitál pro staré a choré s kostelem sv. Trojice a hřbitovem za branou Velišskou. Tohoto kostela se však vévoda také nedočkal. Základní kámen byl položen v r. 1629, ale stavba nepokračovala rychle a špitál byl poničen požárem o rok později. Po Valdštejnově smrti byly vztyčeny pouze obvodové zdi a kostel byl dokončen až po třicetileté válce.⁶¹

Tato fakta dokládají skutečnost, že Valdštejn hodlal z Jičína vytvořit město katolické a Jičín měl demonstrovat jeho protireformační snahy. Kromě kartuziánů se měli svého sídla v Jičíně dočkat dominikáni. Jejich klášter měl stát na Valdickém předměstí. Při vykopávkách byly objeveny základové zdi v křížení ulic Husova Tyršova. Františkánský klášter měl být vybudován na Veliši.⁶²

5.4. Stavby světské

Jelikož chtěl Valdštejn z Jičína učinit město vznešeným, musel nutně začít s přestavbou výbuchem poničeného zámku Smiřických. První návrh pochází z Spezzy a je z roku 1625. V tomto roce bylo započato s přestavbou. Zpočátku měl být zámek jednopatrový, ale později dochází ke změně plánu a Pieroni navrhuje dostavbu druhého patra. Zámek měl plně navazovat na starou stavbu Smiřických

Českého svazu ochránců přírody Křižánky ve spolupráci se Státním okresním archivem v Semilech, 1997. s. 40.

⁵⁹ Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 7.

⁶⁰ Bílkovi Eva a Karol, PhDr: Jičín. Praha. Vydání 1. Pressfoto, 1988. s. 19.

⁶¹ Morávek Jan, Wirth Zdeněk: Valdštejnův Jičín – Příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách. Praha. Jan Štenc, 1946. s. 27.

⁶² Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 8.

a tvořit jeden kompaktní celek. Spezza vytváří druhé arkádové nádvoří. K novému zámku také přiléhá podélný zadní dvůr s konírnami a zámecká zahrada s dalšími konírnami, mincovnou a zbrojnicí. Do náměstí měl zámek průčelí se třemi štíty bohatou štukovou výzdobu. Zámek byl dokončený v r. 1632 a jednalo se vskutku majestátní rezidenci s nejlepším mobiliářem. O tomto faktu svědčí zprávy o nákupu luxusního vybavení pocházejícího z celého tehdejšího světa. V r. 1634 nastává Valdštejnův pád, mobiliář je zkonfiskován, vybavení rozkradeno a zámek zůstává opuštěn.⁶³

Valdštejnovy myšlenky se neubíraly pouze k Jičínu samotnému. Jako mnoho pánů této doby chtěl i Valdštejn mít své letní sídlo a místo odpočinku, tzv. villegiaturu. Rozhodl se pro její zbudování v místě Valdické obory založené Janem Rudolfem Trčkou z Lípy. Na projektu pracoval zprvu Spezza, později Sebreghondi, někteří historikové ale označují za autora Pieroniho. Oficiální stránky loggie však označují navazující spoluautorství Spezzy a Sebreghondiho.⁶⁴ Na budování dvora s loggií se pracovalo v letech 1632-34. Letohrádek s loggií je považován za transformaci pražské sally terreny.⁶⁵ Jakkoli je Valdštejnská zámecká zahrada ještě spíše zahradou renesanční, komplex loggie a jejího okolí je již výtvorem čistě barokním. „Dvůr ze tří stran ohraničený hospodářskými a provozními budovami letohrádku – v pohledu i ve skutečnosti přístupný z města prostřednictvím

⁶³ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979. s. 34-38.

⁶⁴ srovnej:

- 1) Wagner, Jaroslav: Valdštejnská loggie, její stavební vývoj a význam v evropské architektuře. In Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína – Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6. -8. března 1997 v Jičíně. Modřišice u Turnova. Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Křižánky ve spolupráci se Státním okresním archivem v Semilech, 1997. s. 14.
- 2) Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 8.
- 3) <http://www.kzmj.cz/valdstejnska-lodzie/historie-lodzie/>

⁶⁵ Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979. s. 43.

čtyřřadé lipové aleje – uzavírala majestátní loggie obrácená – otevřená k jihovýchodu, udávající příčnou osou terasovitě členěnému parku i vzdálenější oboře.“⁶⁶

„Poté, co byl Valdštejn roku 1634 v Chebu zavražděn, práce postupně ustaly. Torzo původních architektonických záměrů, tvarování krajiny i půdorysná osnova celého komplexu jsou však natolik výrazné, že i dnes, kdy se celý areál jakoby navrácí zpět k přírodě, stále jasně vystupují velkorysími tahy. Mimo vlastní budovu loggie a zbytky zděných ohrad s obdélnými výklenky jsou zachovány obvodové zdivo a klenební pasy groty, zděné terasy při dvou zrcadlově založených rybnících, jež měly navazovat na labyrinty ze stříhaných dřevin.“⁶⁷ Celá kompozice je považována za výjimečnou – je pokládána za první vlaštovku v novém pojetí zahradní architektury. „...je třeba si uvědomit vysoké umělecké a historické hodnoty tohoto valdštejnského souboru jako ojedinělého díla, nemajícího v první polovině 17. století severně od Alp obdoby.“⁶⁸

5.5. Plánování rozvoje - Urbanistický plán Niccoly Sebregondiho

Valdštejn chtěl z Jičína učinit vsutku reprezentativní rezidenci. Znamenalo to nejen stavbu reprezentativních budov, ale i plánování celkového rozvoje města. Toto bylo zajištěno urbanistickým plánem, který je připisován Sebregondimu. „...je vidět snaha uspořádat původní městečko a následně je zvětšit na způsob římského castrum, s hlavní osovou ulicí, vedoucí na vévodské náměstí, lemující zamýšlené

⁶⁶ Hájek Pavel: Česká krajina a baroko – Urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí. Vydání první. Praha. Malá Skála, 2003. s. 37.

⁶⁷ <http://www.kzmj.cz/valdstejnska-lodzie/historie-lodzie/>

⁶⁸ Wagner, Jaroslav: Valdštejnská loggie, její stavební vývoj a význam v evropské architektuře. In Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína – Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6. -8. března 1997 v Jičíně. Modřišice u Turnova. Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Křižánky ve spolupráci se Státním okresním archivem v Emilech, 1997. s. 17.

loubené náměstí měšťanů.“⁶⁹ Ulice jsou uspořádány pravoúhle a formují rozsáhlé bloky domů, v nichž jsou zakresleny plánované obrysy měšťanských – kupeckých domů. Takových domů mělo být až 50. Cílem takového rozvoje bylo přitáhnout do města obchod a s ním zisky. Domy jsou loubené, což naznačuje shodnost Sebregondiho jičínského se Sebregondim z italské Mantovy, kde se nachází celá hlavní ulice vedoucí z náměstí mající rovněž loubí.⁷⁰ Za hradbami se měly nacházet dřevěné domy řemeslníků. Regulační plán počítá s rozšířením města východním směrem až k Čerovu. „Z tohoto plánu (regulačního) bylo realizováno jen jižní předměstí, zvané Nové Město.“⁷¹ Tato nová čtvrť soužila jako sídlo řemeslníků. Měla vlastní duchovní centrum – kostel Nejsvětější trojice. Náměstí tvořily většinou jednopatrové domy s loubím. Bohužel se do dnešní doby tato podoba nezachovala a náměstí je dokonce deformováno stavbou panelových domů z období socialismu. Valdštejn také nechal vybudovat ve městě první vodovod – voda pocházela z prameniště pod Zebínem a z Cidliny.

Valdštejn chce do města pozvat lepší obyvatelstvo, proto vyhrazuje parcely na Starém Městě šlechtě, duchovenstvu a úředníkům. Na Malém náměstí je přestavěn dům zemského hejtmána. Prostor velkého náměstí se mění v reprezentativní prostory. Naproti vévodskému sídlu byl palác Maxmiliána z Valdštejna č.p. 73 a Hanibala z Valdštejna č.p. 74. Západní stranu ovládal palác Harrachů. Za zmínku stojí dům č.p. 2, který byl přestavěn pro regenta panství. „Obchodním střediskem města byl domovní blok západně při ulici Palackého, kde si postavili domy finanční a obchodní agenti Valdštejnovi v čele s Jakubem Baševim^{vii}“.⁷²

⁶⁹ Nosari, Fabrizio: Nicolo Sebregondi – urbanista. In Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína – Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6. -8. března 1997 v Jičíně. Modřišice u Turnova. Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Křižánky ve spolupráci se Státním okresním archivem v Semilech, 1997. s. 123.

⁷⁰ Tamtéž s. 123.

⁷¹ Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 6.

⁷² Tamtéž s. 6.

5.6. Komponovaná krajina

Valdštejn se nezaměřoval pouze na budování města samého, ale formoval výrazně i jeho okolí. Valdštejnova zahrada je název krajinné kompozice, první na území Čech, tolik typické formy pro baroko.

Nejvyšším místem zahrady je vrch Veliš. Z Veliše pak přes klášter Františkánů pomyslná křivka postupuje do centra města Jičína, kde na sebe jak na šňůru korálů navléká další stavby – Valdštejnův městský palác, kostel Sv. Jakuba Většího a Valdickou bránu. Dále linie pokračuje k letohrádku ve Valdicích. S tím ji spojuje čtyřřadé lipové stromořadí tvořené více než 700 lipami. „Přesto nebo právě proto, že byla „postavena“ ze stromů, živého, křehkého a zároveň velmi odolného stavebního materiálu, představuje cesta – alej jednu z nerochovanějších architektonických a urbanistických památek z dob Albrechta z Valdštejna. Její délka ani šířka se v průběhu více než tří staletí téměř nezměnily, jen počet jednou za sto let zmlazovaných lip byl stavbou silnice do Lomnice nad Popelkou v 19. století zmenšen: Na pásu země širokém 20,5 metru a dlouhém 1716 metrů stojí dnes 1140 stromů.“^{73viii} Stromořadí a s ním i celá krajinná linie pak vstupuje do areálu letohrádku. Areál sám je významnou krajinnou kompozicí. Po Valdštejnově smrti však park pustl a ztrácel svou barokní kompozici. Necitlivým zásahem do této kompozice je pak železniční trať Jičín – Turnov, která areál protíná.

Posledním zastavením Valdštejnovy zahrady je komplex kartuziánského kláštera ve Valdicích. Celá kompozice je dlouhá přes sedm kilometrů a byla vybudována mezi lety 1621 – 1634. Součástí mělo být i přesměrování toku Jizery a její propojení s řekou Cidlinou. Vody Jizery by tak obtékaly město a protékaly zahradami paláce.⁷⁴

Celé dílo v sobě skrývá spirituální a duchovní rozměr. Linii tvoří tři církevní stavby, mezi něž je vetknuta „pohanská“ lodžie s prvky antickými, s tématy

⁷³ Hájek Pavel: Česká krajina a baroko – Urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí. Vydání první. Praha. Malá Skála, 2003. s. 35-36.

⁷⁴ <http://start.mujicin.cz/oslodzie/barkraj.htm>

pozemského života. Přesto je největší rozměr kompozice spatřován v rozměru astronomickém. V ose lipové aleje, v projektované spojnici klášter Valdice - chrám Sv. Jakuba- klášter Veliš dochází k západu Slunce za Velišem na den zimního slunovratu. Jedná se o polohu Slunce nad horizontem, ke které dochází pouze jedenkrát do roka. V týchž dnech vychází Slunce v hloubkové ose Libosadu, to znamená, že za zimního slunovratu se objevuje nad místem gloriety v hlavní linii centrálního průseku, při pozorování z terasy Lodžie.⁷⁵

6. Jičín baroka a klasicismu – Šlikova Mariánská zahrada

Po Valdštejnově smrti získává Kumburské panství Rudolf z Teifenbachu. Ten neměl s Jičínem tak velké plány jako jeho bývalý majitel, přesto se však pokusil o dokončení některých projektů. Pustil se do úprav zámku a pokračoval v dostavbě valdického kláštera. V průběhu 17. století dále jezuité pokračovali s dostavbou semináře a pozvolna pokračovala i dostavba novoměstského kostela. Po smrti Teifenbacha přechází majetek do rukou Šternberků. V r. 1710 kupuje panství Jan Josef z Trauttsmandorfu. Jestliže význam města v oblasti hospodářské klesl, svůj kulturní věhlas si zachoval díky působení jezuitů. K nejvýznamnějším jezuitům v Jičíně patřil Bohuslav Balbín, který zde působil v letech 1661-1663. Jeho práce jsou významnými historickými prameny. Jak uvádějí Bílkovi, Jičín má v pol. 18. stol. pouze 250 domů a 1500 obyvatel. V r. 1767 zasáhl Jičín velký požár, po němž byla nutná rekonstrukce města. Obnova zasáhla Valdickou bránu, které přibylo další patro s ochozem. Chrám sv. Jakuba je znovu zastřešen a spojen chodbou se zámkem. V této době vzniká v Jičíně také židovská čtvrť s pozdně barokní synagogou.

Velišské panství získává po svém dědovi Josefu Schlikovi František Josef Schlik. Dalo by se říci, že pokračuje v odkazu Albrechta z Valdštejna, jelikož buduje v kraji taktéž krajinnou kompozici. Učinil tak pomocí drobných sakrálních staveb. Osou této kompozice je kaple Loreta, kaple stojící na čedičovém vrchu sousedícím

⁷⁵ <http://start.mujiicin.cz/oslodzie/barkraj.htm>

s Velišem. Východní rameno kříže směřuje ke kapli sv. Andělů, severní ke kapli sv. Anny. „Další vrstvu reprezentovala kaple sv. Trojice zbudovaná poblíž léčebného pramene, doplňující areál o symbol Boha Otce a Ducha svatého.“⁷⁶ Tyto sakrální stavby doplňují stavby hospodářské a celá koncepce je završena stavbou zámku Schliků v Jičíněvsi.

7. Jičín v 19. století

V roce 1840 zasáhl město Jičín další velký požár. Rekonstrukce města se po něm ujímá architekt Josef Oppolzer. Ten rekonstruuje nejchudší část města – židovskou čtvrť a dává také novou podobu dominantě města – Valdické bráně – podobu, v jaké ji známe nyní.

Město má předměstí – Valdické, Holínské a Pražské – všechna propojená s historickým středem. V průběhu 19. století byly také zbořeny městské brány, kromě Valdické.

Jičín počátku 19. století zdaleka ještě nebyl městem, které známe nyní. Zachovával si maloměstský ráz, ulice byly prašné a chodníků bylo několik. Konaly se zde řemeslné a zemědělské trhy. Město nemělo velkou rozlohu ani vysoký počet obyvatel, přesto se postupně stává městem škol a vojáků, jakýmsi kulturním centrem kraje. Kdysi český Jičín je v této době dosti poněmčený a na gymnáziu se vyučuje v latině a němčině.

Na konci 19. století však dochází k dláždění ulic a chodníků ve městě, často spolufinancované obyvateli ulic. Bylo vydlážděno velké náměstí, částečně žulou, částečně pak čedičem z místních lomů. Dláždění města je však pomalé a například na Novém městě nebylo do konce století vydlážděno ani náměstí. Jičín dlouho nebyl napojen ani na železniční síť, až v r. 1871 je sem zavedena odbočka z Ostroměře, a tak Jičín získává spojení s Hradcem a Prahou. Přestože šel rozvoj telegrafu ruku

⁷⁶ Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. s. 9.

v ruce s rozvojem železnice, Jičín měl telegrafní spojení dříve než železnici (1864). „Přes Jičín totiž vedla vojensky významná linka z Prahy do pevnosti Josefov.“⁷⁷

Také veřejné osvětlení bylo mizerné. Ještě v roce 1900 se v Jičíně chodívalo potmě. Také kanalizace byla nedostatečná a městem se šířil zápach ze splašek. Situace se však do konce století zlepšila a byly vybudovány stoky odvodňující velké a malé náměstí. V této době však byly ještě splašky vedeny povrchním příkopem od učitelského ústavu k nádraží. Jak uvádí Úlehla, příkop neuvěřitelně páchl a několik lidí do něho spadlo. Představme si tedy, jak příjemná musela být noční procházka letním Jičínem na konci 19. století. Všudypřítomný zápach (fekálie se například vyvážely i přes zákaz ve dne), tma a neustálé nebezpečí pádu do povrchních stok.

Uvažujeme-li o vodovodu v 19. století, pak nadále prakticky uvažujeme vodovod Valdštejnský. Obyvatelé byli povětšinou odkázáni na obecní studně s pitnou vodou. Za sucha, když vysychala Cidlina a studny, bylo v Jičíně vody nedostatek. Kvalitní vody se dočkal Jičín až na počátku 20. století po objevení studeňanských pramenů. Jak je patrné, Jičín v 19. století za mnohými českými městy zaostával.⁷⁸

8. Jičín na počátku 20. století

V průběhu 19. století rostl Jičín po urbanistické stránce jaksí živelně a bylo potřeba stavební ruch jistým způsobem usměrnit, jak to nařizoval zákon z r. 1889. Jičín zadal vypracování regulačního plánu městskému inženýru Bedřichu Pekovi. Pek viděl Jičín jako město z 50 000 obyvateli a podle tohoto záměru jeho koncepce také vypadala. Město mělo být dle zahraničních vzorů městem s pravoúhlou sítí ulic. Projekt počítal s vytvořením širokých bulvárů, které by vyžadovalo zboření mnoha historických budov. Chtěl, aby každý dům měl svou zahradu. Příkladem takové ulice

⁷⁷ Úlehla Vladimír: Jičín na konci 19. století. Jičín. Vydání první. Tom Tour s.r.o., 2006. s. 14.

⁷⁸ Úlehla Vladimír: Jičín na konci 19. století. Jičín. Vydání první. Tom Tour s.r.o., 2006. s. 5-23.

v Jičíně je dnešní Junngmannova ulice. Výstavbu přerušila 1. světová válka. Pekův plán naštěstí pro Jičín nebyl nikdy realizován, a tak si město i přes některé zásahy zachovalo svůj starobylý ráz. Zástavba se soustředila výhradně na vilové čtvrti. Za zmínku však stojí budova městských lázní, jejímž autorem je rovněž Pek. Moderním městem se však Jičín stává až v období meziválečném, v období, kdy na scénu přichází architekt a urbanista Čeněk Musil.

III. Čeněk Musil

1. Ing. Arch. Čeněk Musil

Čeněk (Vincens) Musil se narodil 5. března roku 1889 v Kolíně. V Jičíně však setrvává se svou rodinou již od 1901. „Do Jičína přišel s rodiči Vojtěchem a Rozálií ve svých třinácti letech; prvním jeho bydlištěm v novém městě, kterému měl později zasvětit celý svůj život, byl dům č.p. 345 v Konecchlumského ulici.“⁷⁹ Jak se dočítáme v jeho nekrologu, „Jičínu zůstal věrným životem a celou svou uměleckou osobností.“⁸⁰ Absolvoval jičínské gymnázium, kde v roce 1908 maturuje. Na gymnáziu byl Musilův prospěch nevalný, vysvědčení se hemžila čtyřkami, jak tomu je u mnoha géníů a významných osobností. Vynikal však ve výtvarné výchově.⁸¹ Vystudoval Vysoké učení technické v Praze (škola architektury a pozemního stavitelství), a to v letech 1908-1914. Na jeho studiích na něho měl největší vliv zakladatel stavební české moderny Kotěra, přestože zřejmě nebyl jeho přímým žákem, jak se domníval Wagner. Čeněk Musil se zapojil do skupiny, „jež

⁷⁹ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 17.

⁸⁰ Mencl Jar., Prof. : In Memoriam arch. Ing. Č. Musila. Beseda: Obrázkový čtrnáctideník Českého ráje a Podkrkonoší. Ročník IV. 1947. č.20-21. s. 280.

⁸¹ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 17.

vášnivě hledala nové cesty tektoniky stavební, vyjadřující nová hlediska života a jejich existenčních výrazů stejně jako byla u Gočára, Janáka, Fuchsa a jiných.“ „Musilův umělecký rozlet je však pozastaven, když 27. května 1915 odchází do války. Pobývá nejprve v Pešti, pak v Komárně. Z války píše Fleischnerovi, že se snaží poznat lépe maďarskou „technickou kulturu.“ Ovšem odloučením od práce bytostně strádá a obává se, že po válce bude pro něho těžké navázat znovu na své započaté dílo: „Jsem zvědav, co bych dneska svedl z té celé mé architektury. Ze všeho mám dneska asi takovou představu jako z biografického představení. Bude to hodně perná práce dostat se do proudu.“⁸² Po válce se již Musil trvale usazuje v Jičíně.

Po první světové válce byl architektoým přítelem jeden z nejpozoruhodnějších talentů své doby Bedřich Feuerstein. Musil se jako student zúčastňoval kulturních podniků Akademické čtenářské jednoty a Hudebního spolku v Jičíně. Byl činný také v divadelnické práci, a to, věren svému povolání, jako tvůrce jevištní výpravy. Pro tuto svou práci se inspiroval Pražany Zavřelem a Reinhardtem, jejichž pokusy byly na tehdejší dobu velice odvážné. Věnoval se však i práci režisérské. V roce 1906 uspořádal s Akademickou čtenářskou jednotou první výstavu mladých umělců, z nichž se stali vynikající výtvarníci. Byli to Vlastimil Hofman, pozdější šéf výpravy národního divadla v Praze, Kubín, později známý naturalizovaný francouzský malíř Coubine, označovaný v nekrologu jako „pastorální malíř sladké Provence“. V neposlední řadě sem patřil i Václav Špála, později oceněný titulem národního umělce. Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách uvádí, že Musila lze zachytit již v roce 1914. Tehdy probíhala soutěž o zřízení Riegrova památníku na Kozákově u Turnova, kde obsadil s architektem Josefem Tkalců ze Sobotky III. místo. Poté se již trvale usazuje jako projektant v Jičíně, kde plodí jeden architektonický skvost za druhým, Musil se nezaměřuje pouze na stavby veřejné, nýbrž také na stavby soukromé, vytváří pro Jičín nový regulační plán, provádí řadu rekonstrukcí, adaptací, interiérů. Na jičínském hřbitově nalezneme několik náhrobků

⁸² Tamtéž s. 18.

s jeho autorstvím. Za manželku si vzal Ludmilu Goldovou, se kterou měli syna Zdeňka (absolvent UMPRUM, architekt činný v Jičíně, zemřel r. 1988)⁸³ Bydlel v Jičíně ve Fügnerově ulici č.p. 485, kde sídlila i jeho projekční kancelář, založená v roce 1923. Někdy v této době podniká cestu do Švýcarska, na jejímž základě později píše svou jedinou publikaci „Moderní zemědělské stavby se zřetelem na horské oblasti“. Musil umírá 1. listopadu 1947 v Jičíně. „Čeněk Musil zemřel v Jičíně 1. 11. 1947. Pohřeb se konal v krematoriu hlavního města Prahy 7. 11. 1947, zádušní řeč proslovil Musilův velký přítel architekt Ladislav Machoň.“⁸⁴

2. Vývojové fáze meziválečné architektury a jejich vliv na Musilovu tvorbu s ohledem na významné postavy tohoto období a jejich vztah k městu Jičínu

Musilovu tvorbu lze rozdělit do několika období, i když „nikdy nepřijal doktrínu, na rozdílné styly aplikoval vlastní rukopis, osciloval mezi rozumovým příklonem k funkčnosti a vytříbeným výrazným cítěním.“⁸⁵ Přesto je však možné rozlišit vliv moderny do r. 1925 (Kotěra), následovný příklon k českému purismu. Přibližně od r. 1930 nacházíme díla funkcionalistická.

Česká moderna

„Její počátky v Čechách spadají do let 1905-1906 a trvá zhruba do roku 1914, kdy ji přerušuje první světová válka. Od roku 1910 s ní soutěží kubismus, ale

⁸³ Vlček Pavel a kol.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Vydání 1. Praha. Academia, 2004. str. 441.

⁸⁴ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 20.

⁸⁵ Chodějovská Eva, Kudyn Milan: Čeněk Musil – Regulační plán města Jičína z roku 1935. Praha. Historický ústav, 2009. s. 11.

zároveň se stále projektuje a staví v secesním slohu, jemuž se na mnoha oficiálních místech dává přednost před modernou, která je přímo odmítána a zavrhována. (To je do jisté míry způsobeno poměrně dlouhou realizací největších pražských secesních objektů, které ovlivňují vkus stavebníků na řadu dalších roků: tak např. Hlavní nádraží pochází z let 1901-1909, Obecní dům, projektovaný již v roce 1903, se staví teprve v letech 1906-1911).⁸⁶ S modernou přicházejí žáci vídeňského profesora Otto Wagnera. Její kořeny můžeme hledat ve vídeňské secesi, jejímž významným představitelem byl český rodák Josef Hoffmann. Tato fáze secese je charakteristická geometrickým dekorem a jednoduchými formami. Za manifest české moderny je považován pavilon obchodu na Výstavě obchodní a živnostenské komory z r. 1908, kterém spolupracoval Kotěra se svými žáky Gočárem a Janákem. Pavilon se bohužel nedochoval. Kotěra je právem považován za vůdčí osobnost české moderny a za otce české moderní architektury obecně.⁸⁷ Za klíčovou stavbu moderny vůbec je považována budova Muzea Východních Čech v Hradci Králové navržená rovněž Kotěrou.

„Moderna představuje architekturu světa vyspělé techniky a jako rovnocenní činitelé se v ní spojují umění, technika a účelnost. Zároveň se začíná dobírat poznatků, že nový výtvarný sloh se rodí nikoli z nových tvarů (o což se pokoušela secese), ale z nového obsahu a nový obsah vzniká z nového životního slohu. Architektonická tvorba tohoto období má na zřeteli především prostor a konstrukci, nikoli tvar a výzdobu, dovozujíc, že nepraktické není krásné a slohový výraz hledá v jednoduchosti a účelnosti. V praxi to znamená, že se vychází od provozní stránky a praktického užití každé jednotlivé stavby, od účelně komponované dispozice, a tedy z logického půdorysu. Prostorové vztahy interiéru pak ovlivňují vnější formu, na níž se podílejí ovšem i promyšlené konstrukce ze železobetonu.“⁸⁸ Moderna se

⁸⁶ <http://www.satalka.cz/slohy/Moderna.html>

⁸⁷ Dvořáček Petr: *Architektura českých zemí – Moderní architektura*. Praha. Levné knihy KMa, 2005. s. 11.

⁸⁸ <http://www.satalka.cz/slohy/Moderna.html>

příliš neprosadila v projektování veřejných budov, přesto je jedním z nejvýznamnějších děl tohoto slohu budova Wenkeova obchodního domu v Jaroměři od Josefa Gočára, dnes sídlo muzea.

Jan Kotěra

„Narozen 18. 12. 1871 v Brně. V letech 1897-90 studium stavitelství na německé průmyslové škole v Plzni, v l. 1890-94 stavitelská praxe, 1894-97 studuje architekturu na Akademii výtvarných umění ve Vídni u O. Wagnera.“⁸⁹ Jan Kotěra je považován za vůdčí osobnost a zakladatele moderní české architektury. Působil jako pedagog na UMPRUM v Praze, později je jmenován profesorem pražské AVU. „Jeho rané stavby mají secesní charakter s ornamentálním, často folklórním dekorem. Mezi tyto stavby řadíme např. Peterkův dům v Praze či Okresní dům v Hradci Králové.“⁹⁰ „Pozdější Kotěrovy stavby již sledují ryzí účelnost, mají však vždy vysokou výtvarnou kvalitu s rysy vzornosti až monumentality. Ve svých veřejných i bytových stavbách spojoval výtvarná umění (sochařství, malířství, design) s architekturou v nedílný celek, v němž architektura vždy hrála vedoucí uměleckou roli.“⁹¹ Jako pedagogovi mu nelze upřít výchovu nové generace českých architektů. Mezi jeho nejznámější díla patří: přestavba Červeného Hrádku u Sedlčan (1895), Peterkův dům na Václavském náměstí v Praze (1899–1900), pavilon SVU Mánes v Praze, Národní dům v Prostějově (1905–1907), vodárenská věž v Praze-Michli (1906–1907), muzeum v Hradci Králové (1906–1912), Laichterův dům - viz Jan Laichter (1909), banka Slavia v Sarajevu (1911–1912), Lembergr-Gombrichův palác ve Vídni (1913–1914), Kotěrova vila v Praze na Vinohradech, Trmalova vila ve Strašnicích, Vila Tomáše Bati ve Zlíně, Vila továrníka Mandelíka v Ratboři aj.

⁸⁹ <http://www.archiweb.cz/architects.php?action=show&id=435&type=arch>

⁹⁰ Rousová Hana: Vademecum: Moderní umění v Čechách a na Moravě [1890-1938]. Praha. Gallery, 2002. s. 186.

⁹¹ <http://www.archiweb.cz/architects.php?action=show&id=435&type=arch>

Josef Gočár

Narodil se 13. 3. 1880 v Semíně u Přelouče. „Gočár studoval u Jana Kotěry na uměleckoprůmyslové škole (1903-1905) a poté tři roky pracoval v Kotěrově ateliéru.“⁹² Gočár byl architektem vsutku progresivním, což dokázal například při stavbě Wenkeova domu, který již tehdy předběhl svou dobu. Současně se Gočár věnuje i kubismu. Nejvýznamnější stavbou v této oblasti jeho tvorby je dům U Černé Matky Boží v Praze. Jedná se o skloubení moderní kubistické architektury a její nenásilné zasazení do historického prostoru města (Gočár byl rovněž členem Klubu za starou Prahu).

„Další stylovou proměnu přineslo poválečné období, na jehož počátku Gočár s Pavlem Janákem formulovali tzv. národní sloh, neboli rondokubismus. Typické je užití barev a obloučkových motivů. Nejslavnější rondokubistickou realizací je Legiobanka. Postupně však Gočár dospívá k purismu.

„Celou řadu staveb v střídém puristickém duchu realizoval v Hradci Králové, který se díky svému starostovi Františku Ulrichovi měnil ve dvacátých letech na moderní velkoměsto. Gočár korigoval starší urbanistický plán Vladimíra Zákrejse...“⁹³. Zde později nalézáme Musilovu paralelu s Gočárem – Musil taktéž v Jičíně navazuje na Zákrejse. Společné je jim také časté použití neomýtané pálené cihly.

O funkcionalismu pak mluvíme u Gočára od stavby mateřské školy. Ve funkcionalistickém stylu pak staví budovy v Hradci Králové, ale i jinde, např. kostel sv. Václava ve Vršovicích. Je autorem řady administrativních budov. Zemřel v Jičíně 10. 9. 1945.

⁹² Rousová Hana: Vademecum: Moderní umění v Čechách a na Moravě [1890-1938]. Praha. Gallery, 2002. s. 108.

⁹³ Rousová Hana: Vademecum: Moderní umění v Čechách a na Moravě [1890-1938]. Praha. Gallery, 2002. s. 110.

Purismus

Moderní purismus je slohem, který opět vychází z Vídeňské secese. Na počátku 20. století ovládl evropskou architekturu, i když je později pohlcen funkcionalismem. Prosazuje se v první pol. 20. stol. Jeho hlavním cílem je oprostit stavbu od dekoru a dosáhnout účinku samotnou konstrukcí stavby za použití rozličných materiálů. Dílo má tak reprezentovat samo sebe, přičemž hlavní důraz je kladen na funkčnost. Moderní purismus dále krystalizuje v proslulejší funkcionalismus a ruský konstruktivismus. Z nejvýznamnějších představitelů jmenujme Adolfa Losseho a Bedřicha Feuersteina. „Adolf Loos např. již roku 1908 prohlašuje, že "ornament je zločin" a později svoji představu moderní architektury, oproštěné ode všeho nepotřebného, realizuje v pražské střešovické Müllerově vile.“⁹⁴ Raná díla Le Corbusiera^{ix} považujeme také za puristická. V roce 1918 vydává spolu s malířem Ozenfantem programovou studii, v níž se objevuje heslo "Po kubismu purismus", a v roce 1921 píše manifest architektonického purismu. Vyslovuje se tu názor, že v umění a v architektuře již není nutná deformace, ale právě naopak takové utváření, které vychází z výběru, směřuje k dosažení největšího účinku nejmenšími prostředky a vyhýbá se nahodilostem i libovůli.⁹⁵

Funkcionalismus

Hlavní myšlenkou funkcionalismu je vítězství funkce nad formou. Budovy jsou strohé, ne však neumělecké, vždy však účelné. Le Corbusier říká: „dekorace je smyslné a primitivní povahy, stejně jako barva, a hodí se toliko pro nižší třídy, sedláky a divochy.“⁹⁶ Sloh se uplatňuje od 20. do 70. let 20. století. Mezi významné

⁹⁴ <http://www.satalka.cz/slohy/purismus.html>

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Funkcionalismus>

české architekty tohoto slohu řadíme opět Looseho, Janáka, Bohuslava Fuchse aj. Přestože se železobeton prosazoval v architektuře již dříve (například v secesně laděných Kotěrových stavbách), je právě funkcionalismus první sloh, který této techniky využívá plně. Funkcionalismus docílil toho, že členění jednotlivých pater není závislé na samotné konstrukci stavby, tudíž mohou být jednotlivá patra členěna rozdílně. Vodorovné desky na víc mohly přesahovat svislé podpory – setkáváme se s pro funkcionalismus tolik typickými řadami oken nebo celoskleněnými průčelími. Moderní architektura a zejména funkcionalismus se zabývá teorií městského plánování. Nejvýznamnějším teoretikem v této oblasti je opět Le Corbusier. „Vzhledově převládají stavby v základních geometrických tvarech, stále častěji ukončených vodorovně plochou střechou nebo terasou, s minimálním plastickým členěním, kde hlavní podíl na estetickém výsledku připadá proporcím, skladbě hmot, poměru okenních otvorů a vůbec prosklených ploch ke stěně (okna probíhají např. po celé šířce stěny, nebo alespoň celé místnosti, jindy se bez pilíře lomí kolem rohu apod.). Vnější je buď omítaný, nebo pokrytý keramickými obklady, popřípadě se ponechává v neomítaném zdivu z kvalitně pálených, na povrchu hladkých cihel, nebo se zdůrazňuje konstruktivistická povaha stavby ponecháním viditelného betonového skeletu, do něhož se pod okny vyzdívají parapety z červených neomítaných cihel (např. u baťovských továrních objektů). Usiluje se o větší sepjetí vnitřního uspořádání s vnějškem a o citlivé zasazování architektury do prostředí. Snahou architektů je kromě toho řešit větší celky, umožňující i vyžadující širší urbanistické přístupy, jak je - mnohem dříve - naznačil Jan Kotěra při řešení dělnických kolonií. (K nejvelkorysejším akcím se řadí regulace a výstavba nového Hradce Králové).“⁹⁷ „Ústřední otázkou funkcionalismu je problematika bydlení, již se ostatně - i když někdy téměř utopisticky - zabýval neúnavně po celý život Le Corbusier. „Toto úsilí zejména v třicátých letech nabývá v tehdejší Československu silného sociálního zabarvení. Hlavní těžiště nespočívá v projektech výstavných vil zámožných jednotlivců, ale důraz se klade na rodinné domky a na bydlení v nájemních domech

⁹⁷ <http://www.satalka.cz/slohy/purismus.html>

(u nichž k městské a státní výstavbě přistupuje také výstavba družstevní), významné soutěže mají přinést řešení bytů pro existenční minimum, "nejmenšího bytu"^x a bytů nouzových.⁹⁸

Slavné jičínské vily a jejich tvůrci

Hovoříme-li o jičínské architektuře doby moderní, hovoříme prakticky vždy pouze o Musilovi. Přesto však v Jičíně nalézáme minimálně dvě vily, jež stojí za zmínku v této práci. Náleží totiž dvěma významným architektům Musilovy doby. Jsou jimi Pavel Janák a Dušan Jurkovič.

Dušan Jurkovič

Narodil se r. 1868 na Slovensku v Turé Lúke. „Byl vnukem Samuela Jurkoviče – zakladatele Spolku gazdovského v Sobotišti, prvního úvěrového družstva na evropském kontinentu a spoluzakladatele Matice slovenské. Kořeny Jurkovičova směřování k práci s lidovými formami můžeme hledat už v rodinném zázemí, otec patřil k známým slovenským vlastencům, matka byla znalkyní lidového umění.“⁹⁹ Studoval na státní uměleckoprůmyslové škole ve Vídni. Byl výrazným představitelem secesní architektury. Od r. 1889 pracoval u vsetínského stavitele Urbánka. „Spojením lidových prvků a materiálu (dřeva) s novým funkčním využitím se vyznačuje soubor staveb Pusteven pro Pohorskou jednotu Radhošť.“¹⁰⁰ „Vytvořil velice osobitý "národní styl"¹⁰¹, výrazně ovlivněný lidovou architekturou. Inspiraci hledal i u anglického hnutí Arts and Crafts.“ V roce 1899 odchází do Brna, aby zde projektoval pro spolek Vesna a pro lázně Luhačovice. Mezi nejznámější díla Jurkoviče patří: Libušín a Maměnka na Pustevnách, lázeňské budovy a kolonáda

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1an_Jurkovi%C4%8D

¹⁰⁰ Lipus Radovan, Vávra David: Šumná města (druhá kniha). Vydání první. Brno. Petrov, 2003. s. 603.

¹⁰¹ <http://www.jurkovic.cz/>

v Luhačovicích, budova restaurace v osadě Peklo u Nového Města nad Metují, Rekonstrukce zámku v Novém Městě nad Metují, vlastní vila Dušana Jurkoviče v Brně - Žabovřeskách, vila dr. Náhlavského v Praze-Bubenči, Mohyla Milana Rastislava Štefánika na Bradle, Kochovo sanatorium v Bratislavě, Křížová cesta na Hostýně, Slovenský dom ve Skalici, nájemní dům Brno – Dvořákova 10, budovy Visuté lanovky Tatranská Lomnica - Lomnický štít, přestavba zámku Kaštieľ u Spišského Štiavniku aj. Dušan Jurkovič zemřel 21. prosince 1947 v Bratislavě.

Vila Dory Němcové^{xi} - M. Koněva č.p. 150, Jičín-Holínské předměstí

Theodora Němcová koupila pozemek pro stavbu vily jako pohledávku v r. 1894. Tato samostatná žena prý po vlastním domě se zahradou vždy toužila, jelikož práce na zahradě byla jejím koníčkem. Pozemek byl obrovský a Theodora prodala jeho šest částí, mezi nimi i část pro Jakubcovu vilu (viz níže). „Architekta Dušana Jurkoviče oslovila se zakázkou zřejmě proto, že se jí zalíbily jeho stavby v Luhačovicích, kde se několikrát léčila.“¹⁰² Stavbu vedl přítel Dory Němcové Václav Fejfar.^{103xii} „Dům Theodory Němcové je koncipován ve zcela osobitém Jurkovičově stylu vycházejícím z motivů evropské secese, lidové architektury a forem tradiční anglické architektury.“¹⁰⁴ „Po smrti Němcové (1920) vila poměrně často střídala své majitele, až ji v roce 1935 koupil Miloslav Dušek, profesor obchodní školy, který v tomtéž roce zahájil adaptaci domu. Jeho potomci vlastní vilu dodnes. Objekt byl v srpnu 1966 zapsán do seznamu kulturních památek.“¹⁰⁵

¹⁰² <http://www.slavnevil.cz/vily/kralovehradecky/vila-theodory-nemcove>

¹⁰³ Bílková Eva: Pod Valdickou branou. Jičín. Městský úřad v Jičíně, 2004. s. 15.

¹⁰⁴ <http://www.slavnevil.cz/vily/kralovehradecky/vila-theodory-nemcove>

¹⁰⁵ Tamtéž

Pavel Janák

Český architekt považovaný za průkopníka a teoretika v kubismu v architektuře. V některých jeho dílech je patrný vliv vídeňské školy, přesto později nalézá východisko „zápasů sil s hmotou“ v kubismu. Kubismus se projevoval nejen v jeho stavbách, ale i v úpravách interiérů, návrzích nábytku či uměleckých předmětů vyráběných družstvem Artěl, kteréhož byl Janák členem. Dalším obdobím Janákovy tvorby je odklon k národnímu slohu - rondokubismu (krematorium v Pardubicích).¹⁰⁶ „Národní sloh byl spojen s teoretickým vystoupením V.V.Štecha. Ten kladl důraz na to, aby se architektura vyrovnávala s vlivem lidového umění, zejména s lidovým ornamentem – okamžitě napadá provokativní srovnání s Loosovým názorem o ornamentu jako zločinu...“¹⁰⁷ Z rondokubismu se Janák později vymaňuje, dokonce se k rondokubistickým stavbám nehlásí, a směřuje k purismu a funkcionalismu. Často pak užívá režného zdiva. Janák se hodně zabíral individuálním i kolektivním bydlením. Jeho nejvýznamnějším projektem v oblasti individuálního bydlení je kolonie Baba v Praze. Navrhuje plán kolonie i několik domů, včetně vlastního. V kolonii dále bydlel např. Josef Gočár. Janák byl také členem Klubu za starou Prahu a později se chopil rekonstrukce a přístavby Černínského paláce. „Tento výkon jej předurčil k tomu, aby se jako nástupce Josipa Plečnika stal architektem Pražského hradu.“¹⁰⁸ K jeho pracím tak patří úprava Královské zahrady, úprava tamního letohrádku na prezidentskou vilu, rekonstrukce jízďárny a míčovny. Je také autorem rekonstrukce letohrádku Hvězda.

Jakubcova vila

Přestože byl Musil vynikajícím architektem a jeho přínos jičínské architektuře moderní doby nelze upřít, zřejmě nejvýznamnější novodobou stavbou

¹⁰⁶ Rousová Hana: Vademecum: Moderní umění v Čechách a na Moravě [1890-1938]. Praha. Gallery, 2002. s. 154.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 155.

¹⁰⁸ Tamtéž. s. 158.

v Jičíně je Jakubcova vila. „Pozemek v Koněvově ulici v Jičíně, na němž byla tato jednopatrová vila postavena, koupili (pozn. aut. – od Dory Němcové) právě v r. 1911 manželé Jakubcovi.“¹⁰⁹ Kudyn vyslovuje domněnku, že na zprostředkování zakázky Jakubcovy vily měl podíl historik umění Zdeněk Wirth, který byl s Jičínem celý svůj život spjatý.¹¹⁰ Nejenže je dům dílem slavného architekta Janáka, ale jedná se o první realizovanou kubistickou stavbu vůbec! Sám architekt nazýval vilu „domem bez jediného pravého úhle“. Přesto však nalézáme neshody mezi návrhem Janákovým a skutečnou podobou vily – fasáda byla mnohem dynamičtější, tehdejší jičínské řemeslníci si však nebyli schopni s takovou prací poradit. „Stavba ještě plastičtější býti měla, ale místní řemeslníci nevěděli, jak se to dělá“¹¹¹ – srovnáme-li původní autorův náčrtek a současnou podobu domu, vidíme, že stavba je jakýmsi kompromisem. Tehdejší cihelná technologie však takové tvary neumožňovala a užití betonu litého do bednění bylo pro drobnou stavbu nemyslitelné.¹¹² „Hmota stavby má v principu formu krychle, avšak její zkosená nároží a četné kosé plochy narušují její pravoúhlost a jednotvárnost, vyvolanou rovnými stěnami. V detailu se uplatňují nápaditě upravené příčle oken a dveří, jež spolu s meziokenními sloupky a špaletami navozují iluzi krystalických forem.“¹¹³ Vila vždy sloužila k bydlení. V současné době je vila po rekonstrukci s asistencí památkové péče. Je zapsána na seznamu kulturních památek.

¹⁰⁹ <http://www.jinoviny.cz/view.php?navezclanku=jakubcova-vila&cislocclanku=2010010009>

¹¹⁰ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. S. 10.

¹¹¹ Lipus Radovan, Vávra David: Šumná města (druhá kniha). Vydání první. Brno. Petrov, 2003. s. 407

¹¹² <http://hn.ihned.cz/c1-20214670-kubismem-proti-mrtvem-klidu-architektury>

¹¹³ <http://www.slavnevilky.cz/vily/kralovehradecky/jakubcova-vila>

3. Zájem veřejnosti o dílo Č. Musila

Ačkoli hovoříme o Musilovi jako o tvůrci moderního Jičína, je až s podivem, že zájem veřejnosti o toto téma nikdy nevyšel ve vydání souborného katalogu či rozsáhlé monografie. Hledá-li člověk zmínky o tomto architektovi lokálního významu, musí pátrat a nezbyvá než procházet stránku po stránce starými publikacemi či pátrat v archivech a doufat, že nalezne alespoň krátkou telegrafickou zmínku. V poslední době se snad začíná blýskat na lepší časy. Musilovi se dlouhodobě věnuje dvojice Chodějovská – Kudyn a můžeme doufat, že se z jejich per dočkáme souborného díla o Musilově díle i Musilovi jako člověku.

Jak zmiňuje Kudyn ve své bakalářské práci, není tento nezáměr jistě způsoben kvalitou Musilovy práce, nýbrž však tím, že Musil omezil svou práci na malý region. Dobový tisk zmiňuje kolaudace některých jeho staveb a vyjadřuje se pochvalně.

Na tomto místě je nutno zmínit dvě jména. Prvním z nich je dvoudílná Historická topografie města Jičína a její autor Jaroslav Mencl. Pozornost, jakou autor věnuje jednotlivým popisným číslům tehdejšího Jičína, je obdivuhodná. Kdo vlastní legendární Historickou topografii, knihu dnes již velice ceněnou, snadno v ní najde detaily vzniku jednotlivých staveb, stejně tak jako jejich další vývoj do tehdejší doby. Nalézáme zde tedy i cenné informace o stavebním ruchu meziválečném, a tedy i zmínky o Musilovi.

Dalším jménem, které je nutné v této souvislosti zmínit, je jméno historika Jaroslava Wagnera. „Nejen pro Jičín významný historik umění Jaroslav Wagner byl pak prvním odborníkem, který se pokusil Musilovo dílo důkladněji zhodnotit. Výsledky svého bádání však nikdy nepublikoval.“¹¹⁴ Ve své knize Jičín, která byla až donedávna jedinou obsáhlejší „moderní“ publikací, která shrnovala vývoj města, se autor o Musilovi na několika místech zmiňuje.

¹¹⁴ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 4.

Musilův medailon najdeme v publikaci Evy Bílkové „Pod Valdickou branou“, několikrát se o jeho díle zmiňuje současný tisk.

Velkým přínosem v popularizaci moderní architektury v Čechách byl projekt Vávry a Lipuse „Šumná města“ vysílaný Českou televizí. Díl (stejně tak jako následně vydaná kniha) věnovaný Českému ráji zachycuje část Musilovy tvorby a hovoří o něm jako o tvůrci moderního Jičína.

V roce 2002 (28. září) byla Čeňku Musilovi v Jičíně odhalena pamětní deska. Kde jinde bychom ji mohli hledat, než při vstupu do jeho nejznámější stavby, Masarykovy obchodní akademie. Slavnostní odhalení se konalo při příležitosti 80letého výročí založení školy. Autorem desky je Jindřich Janeček z Vamberka.

Pamětní deska je bronzová a nese následující příznačný nápis:¹¹⁵

ING. ARCH. ČENĚK MUSIL

5.3.1889 - 1.11.1947

ZMĚNIL JIČÍN

Další poctou, které se autorovi v poslední době v Jičíně dostalo, je vybudování malé kašny, či chcete-li pítka ve spodní části ulice Pod Koštofránkem. Této pocty se autorovi dostalo při rekonstrukci dané ulice v historickém středu města. Kašnu vytvořila firma Kámen Ostroměř dle návrhu Ing. arch. Rösslera v roce 2008. Kašna se jmenuje poeticky a příznačně: Musilka. Jedná se o jednoduchý pískovcový válec s pítkem.

Jak již bylo zmíněno, v poslední době zájem veřejnosti o Musilovo dílo roste. Autorovi se věnuje dvojice Chodějovská – Kudyn. O Musilovi se zmiňuje Chodějovské „Historický atlas měst“. Dílem, které v současné době nejvíce přispělo k popularizaci Musila (alespoň v rámci regionu), je bezesporu publikace výše zmíněné dvojice s názvem „Čeněk Musil – Regulační plán města Jičína z roku 1935“. Citujme nyní z přebalu knihy: „Tato publikace může být chápána jako

115

http://mesta.obce.cz/jicin/vismo/galerie3.asp?u=5954&id_org=5954&id_galerie=5192&id_fotopary=61992&p1=52954&p2=&p3=

případová studie přibližující urbanistická a architektonický vývoj českého maloměsta od přelomu 19. a 20. století do konce meziválečného Československa... Vedle úvodní studie shrnující tvorbu Č. Musila, jehož architektonický a urbanistický rukopis je na tváři Jičína čitelný dodnes, přináší kniha edici původního autora komentáře k plánu a řadu dosud neznámých autorových kreseb.¹¹⁶

Ve své nedávno vyšlé knize „Dějiny Jičína“ zmiňuje Musilův přínos stručně také její autor Jindřich Francek. Za nejrozsáhlejší práci věnovanou Č. Musilovi však lze stále považovat bakalářskou práci M. Kudyna.

4. Tvorba Čeňka Musila v Jičíně – významné stavby a přestavby

Pořadí staveb odpovídá pořadí vzniku staveb tak, jak jej Musil uvádí ve svém soupisu staveb (uložený v SOA Jičín). Taktéž názvy staveb odpovídají autorovu soupisu.

Veřejná okresní nemocnice

„První písemné zprávy o existenci špitálu v Jičíně jsou již z 2. poloviny 15. století. V roce 1460 se mluví o „domu malomocných“, který stával pod zámkem, o dvoru špitálském, o odkazech na pozemcích a domech. Těžko se však dá zjistit, kde v nejstarších dobách špitál skutečně býval.“¹¹⁷ O zřízení řádného špitálu v Jičíně se zasloužil Albrecht z Valdštejna. Jeho předčasná smrt však stavbu zpomalila a úroveň nemocnice zřejmě nebyla valná, protože se jí nedostávala podpory shora. „Se stavbou špitálu se, dle zápisu historie jičínské koleje, začalo v roce 1629. Dostavěn byl kolem roku 1650, ovšem ve značně omezeném rozsahu.“

¹¹⁶ Chodějovská Eva, Kudyn Milan: Čeňk Musil – Regulační plán města Jičína z roku 1935. Praha. Historický ústav, 2009. Přebal knihy.

¹¹⁷ <http://www.nemjc.cz/historie.html>

Jestliže byl Jičín na konci 19. století maloměstem, které se nikterak nehnilo kupředu, pak toto tvrzení potvrzuje stav zdejší péče o nemocné. Roku 1864 byla postavena nemocnice na Novém Městě naproti hřbitovu. Nemocnice byla špatně rozvržena a i její hospodaření zřejmě nebylo v pořádku. „Ačkoliv primář Pelikán měl dobrou pověst, dostat se do této nemocnice nebylo žádným štěstím. Proto v Jičíně do roku 1896 (do smrti svého majitele) prosperovala soukromá nemocnice MUDr. Gustava Kukuly, po svém otci výtečného operátora, která stála v místech dnes už bývalého okresního úřadu“¹¹⁸ Roku 1908 nemocnice vyhořela a od té doby fungovala jako provizorium.¹¹⁹ Na základě intervence zastupitele JUDr. J. Lohaře byl zřízen okresní chorobinec, jehož kolaudace proběhla 31. října 1908.

Ani tato budova však nedostačuje, a proto se objevují snahy vybudovat ve městě větší komplex.¹²⁰ Tyto snahy bohužel přerušuje 1. světová válka, nicméně již tehdy, v roce 1911, se setkáváme s návrhem hospodářského pavilonu nemocnice, prvním dochovaným Musilovým návrhem. „Šlo o budovu asymetrického rozvrhu, řešenou v duchu kotěrovské moderny...“¹²¹

Po válce se jednání dále táhnou, až je nakonec rozhodnuto o dvouetapové stavbě pavilonů podle Musilových plánů. „Dne 9. června 1922 jsou schváleny plány nemocnice, 15. prosince 1922 uděluje okresní politická správa povolení ke stavbě pavilonu chirurgického a dvou menších. V lednu 1923 byla stavba zadána firmě V. Nekvasil v Praze s následujícím rozpočtem: budova chirurgického dvoupatrového pavilonu 1,452.794 Kč, budova desinfekčního pavilonu 89.254 Kč, pitevna a márnice 95.434 Kč, oplocení nemocnice 270.024 Kč. Se stavbou je započato 8. dubna 1923 pod vedením ing. Platila a stavitele Kulhánka. Dne 23. dubna je položen k severovýchodnímu rohu staveniště základní kámen s nápisem: AEGROTI SALUS

¹¹⁸ Úlehla Vladimír: Jičín na konci 19. století. Jičín. Vydání první. Tom Tour s.r.o., 2006. s. 57.

¹¹⁹ Kronika města Jičina – r. 1924

¹²⁰ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 24.

¹²¹ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 25.

SUPREMA LEX ESTO (Blaho nemocného budiž nejvyšším příkazem). V září roku 1924 je stavba ukončena, v listopadu 1924 pak slavnostně odevzdána svému účelu. Tím je dokončena I. etapa. Podle plánu má se během dvou let začít s II. etapou.¹²²

Chirurgický pavilon stojí naproti hlavnímu vchodu. Byl s devadesáti lůžky největším pavilonem nové nemocnice. Musil pavilon navrhl v letech 1921-22. Pavilon má tři křídla s dvěma poschodími. „V obou kratších křídlech se nacházejí menší administrativní místnosti a také malé lázně.“¹²³ V hlavním křídle se nacházejí ložnice pacientů situované směrem do zahrady nemocnice. Součástí pavilonu jsou tři operační sály (aseptický, pro operace hnisavé a porodnický), rentgen horské slunce, elektrické lázně atd. Jsou zde pokoje mužské a ženské. Celý pavilon je vytápěn centrálně teplou vodou.¹²⁴ „Pavilon má sokl z rustikových pískovcových kvádrů, jaký chybí jen málokteré Musilově budově tohoto období a objevuje se dokonce daleko později i u staveb jinak čistě funkcionalistických (Berní úřad č.p. 585 z roku 1935).“¹²⁵ Fasáda budovy působí strohým dojmem. Objevují se na ní motivy různých slohů – klasicistní antikizující prvky, prvky rodokubismu (inspirace Gočárem a jeho Legiobankou). Stále také přetrvává vliv secese. Sledujeme zde, že se Musil teprve hledá. Přesto se jedná o stavbu zdařilou.

V první etapě výstavby vznikla kromě pavilonu chirurgického také budova márnice a dezinfekční pavilon. Zajímavou stavbou je budova márnice - jedna z nejzdařilejších a nejukrytějších Musilových staveb. Budova márnice je schovaná v temném koutě zahrady. Jedná se o drobnou stavbu se strohou fasádou a mohutným štítem. Musil zde šetřil dekorem, přesto zde nalézáme jeho „podpis“.¹²⁶ Dodnes budí

¹²² <http://www.nemjc.cz/historie3.html>

¹²³ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 27.

¹²⁴ Kronika města Jičína – r. 1924

¹²⁵ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 26.

¹²⁶ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 27.

respekt u dětí toulajících se vilovou čtvrtí a lesoparkem Čeřovka a kluky hrající si v ulicích Čeřovky svádí „tajemno“ této stavby k přelézání zdi nemocnice. Zajímavým faktem je to, že její součástí bylo i malé muzeum chirurgických nástrojů.¹²⁷ O samotné čtvrti bude tato práce pojednávat později, i když byla její výstavba spojena s výstavbou nové nemocnice.

V roce 1926 jsou schváleny plány II. etapy. Práce na stavbě byly zadány ing. Frant. Holečkovi za 697.000 Kčs. Se stavbou je započato na jaře 1927 a koncem léta je stavba dokončena. Dne 1. března 1928 byl infekční pavilon slavnostně předán k užívání.¹²⁸ Pavilon je rozdělen na tři samostatná oddělení. Nachází se vlevo v západní části zahrady. Původně měl mít pouze 28 lůžek, později byl tento počet navýšen na 45.¹²⁹ Architektonicky se příliš neliší od pavilonu chirurgického – jedná se však o budovu jednopatrovou.

„Na podzim 1928 zadala okresní správní komise firmě arch. Michalec, Praha-Vinohrady stavbu interního pavilonu za 1,652.217 Kč, hospodářského za 957.118 Kč. Se stavbou se započalo ihned 11. září 1928. Dozor na stavbu měl ing. K. Vorel stavitel v Jičíně. Vrchní dozor nad nemocnicí má zemský úřad v Praze. V roce 1930 je tato poslední etapa šťastně dobudována a v červnu odevzdána svému účelu. Dne 19. října 1930 byla všeobecná veřejná nemocnice slavnostně celá otevřena.“¹³⁰ Slavnostního otevření se účastnil mimo jiné i starosta Hradce Králové Ulrych.

Nemocnice tehdy zaujímal plochu 4ha 14,55 m2. Byla elektricky osvětlena a napojena na kanalizaci. Je vytápěna ústředně. Za zmínku stojí socha stojící uprostřed rozsáhlé zahrady. Je jí socha Charity (Lásky k trpícím) od Antonína Máry, profesora hořické sochařské školy. Nemocnice dodnes slouží svému účelu.

¹²⁷ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 27.

¹²⁸ <http://www.nemjc.cz/historie3.html>

¹²⁹ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 384.

¹³⁰ <http://www.nemjc.cz/historie3.html>

Okresní hospodářská záložna

6. května roku 1927 kupuje Okresní hospodářská záložna v Jičíně dům č.p.18, bývalý hostinec “U bílého beránka“ s kavárnou „Amerika“ od Leopolda Köhla, resp. jeho část (dům rozdělen na dvě popisná čísla).¹³¹ Dne 1. června 1927 žádá Okresní hospodářská záložna v Jičíně o stavební povolení k přestavbě svého domu č.p. 18 na Žižkově náměstí na parcele 176/2. Plány vypracoval Čeněk Musil, stavbu měl vést Ing. Fr. Holeček. Komisionelní šetření se konalo 10. června 1927, jelikož záložna žádala rychlé vyřízení celé záležitosti. Stavební povolení bylo vydáno 13. června a ohlášení o započetí stavby bylo podáno 7. července. Se stavbou se mělo započít 11. července. Ve stavebním povolení se ovšem setkáváme s námitkami ohledně plánovaného zastavění celého dvora, které nebylo umožněno tehdejšími zákony (námitky byly postaveny na domněnce, že každý dům musel mít dvůr). Sousedé neměli proti stavbě námitek, jen obec se obávala zborcení společné zdi, které však Musil vylučuje. Stavba dle zdravotního posudku měla naopak přinést všem okolním domům více světla. Okresní záložna podala stížnost ohledně problému se zastavěním celého dvora. Dům dle nich vlastně již žádný dvůr neměl, jelikož zde byla lednice, kterou se záložna chystala zbourat. Podotýká také, že dům musí mít dostatek světla a vzduchu, ale v zákoně není výslovně vymezena nutnost mít dvůr. Na základě tohoto nakonec okresní správní komise a následně i městská rada povolila pokračovat ve stavbě. Dne 30. 12. téhož roku oznamuje záložna městu, že stavba jest dokončena. Dům měl dle kolaudačního protokolu v suterénu pět sklepů, v přízemí dvoranu, „obecenstvo“, předsíň, kancelář ředitele, zasedací místnost, vestibul a dva záchody. V 1. patře byly čtyři pokoje, předsíň, záchod, světlík, jídelna, kuchyň, spíž, komora pro služku, spíž, koupelna a terasa. Ve druhém patře pak 4 pokoje, předsíň, světlík, jídelna, kuchyň, spíž, služka, koupelna, balkon a

¹³¹ Horáková Hana: Knihy o Jičínu: Bibliografie. Jičín. Okresní muzeum v Jičíně, 1983. s. 88.

chodba. V mansardě pak archiv, prádelna a tři půdy.¹³² Kolaudace proběhla 5. ledna 1928.

Přestavba budovy je navržena v duchu purismu, přesto však její modernost nikterak nenarušuje atmosféru prostranství před Valdickou branou.

Od r. 1945 zde sídlí sekretariát KSČ až do r. 1975, kdy se stěhuje do nově postavené budovy na autobusovém nádraží.¹³³ Od r. 1979 zde sídlí Městský národní výbor, později Městský úřad. K němu dnes náleží i dům č.p.19. Býval zde hostinec Kumburk, který byl zrušen v r. 1947.

Dvouletá rolnická škola

Rolnická škola v Jičíně fungovala od roku 1870. Sídlila v jednopatrové budově v Denisově ulici. Tu později Musil přestavěl a zvýšil na budovu Hospodyňské školy, o níž bude řeč později. O vybudování nové školy se nejvíce zasloužil svými intervencemi budoucí významný starosta Jičína Josef Matějka. „Okresní správní komise v čele s J. Kubálkem, tedy stejný stavebník jako v případě nemocnice, zadala Musilovi vyhotovení definitivních plánů nového školního komplexu 8. srpna 1923.“¹³⁴ Mladému architektu byla práce zadána zřejmě díky jeho osobním vazbám na starostu Matějku a Musilově zálibě v zemědělských stavbách. V této době totiž Musil publikuje své „Moderní zemědělské stavby“. „Ministerstvo zemědělství umožnilo mi shlédnouti letošního roku bohaté zemědělské švýcarské kraje...Pojednávám toliko o moderním zemědělském stavitelství švýcarském a zmiňuji se hlavně o zařízeních bud' od našich odchýlených neb u nás nepoužívaných... Doufám však, že mnoha stavebních detailů bude lze v našich

¹³² Archiv Stavebního úřadu Jičín, dokumentace k domu č.p. 18 na Žižkově náměstí

¹³³ Horáková Hana: Knihy o Jičínu: Bibliografie. Jičín. Okresní muzeum v Jičíně, 1983. s. 88.

¹³⁴ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 29.

poměrech použití, zejména mnoho u nás aplikovati v močůvkovém hospodářství.“¹³⁵ „Jest třeba, podle slov prof. Dra Reicha, „Otevřít okna“! Jen ten, kdo zná cizí poměry, dovede posouditi nevýhody a vážit si výhod svých vlastních zařízení“¹³⁶

V soupisu Musilových staveb najdeme zmínky o následujících drobných stavbách v komplexu rolnické školy: mlékárna, vila pro ředitele, dům pro zřízence, výzkumná stanice, vrata, stáj (2x), vepřinec, stodola, spojovací chodba, kanalizace a hnojiště, silo a sýpka. „Školní budova je jednopatrová, s učebnou pro první ročník v přízemí, pro druhý v patře. Společná přednášková síň v přízemí mohla pojmout až 150 posluchačů. Ostatní prostory byly pak vyhrazeny dílnám.“¹³⁷ „Rolnickou školu postavila opět firma Nekvasil z Karlína. Celkové náklady zhruba tří milionů korun hradilo z větší části ministerstvo zemědělství, správní komise přispěla jen sumou 300 000 korun. Slavnostní kolaudace proběhla 28. září 1925.“¹³⁸

Z dobových materiálů je možné usoudit, že takový rozsáhlý projekt byl pro Jičín velkým soustem a nemyslel příliš na to, zda bude mít škola dostatek svěřenců a bude prosperovat. Musil dostal za úkol inspirovat se v jiných městech, přesto však bylo jeho úkolem vybudovat školu ještě více jedinečnou.

Komplex rolnické školy sice navazuje na neoklasicistní charakter budov nemocnice, jeho fasáda však již směřuje k funkcionalismu. Nechybí tedy mohutný pískovcový sokl, klasicizující trojúhelníkový štít ani Musilův „podpis“. Setkáváme se zde však s prvkem, který se v následujících letech stane pro Musila typickým – s užitím rezného zdiva na fasádě. Stavba byla dokončena v roce 1924.

Budova rolnické školy nadále slouží žactvu – sídlí v ní Základní škola praktická v Jičíně.

¹³⁵ Musil Čeněk: Moderní zemědělské stavby se zřetelem na horské oblasti podle zkušeností ze Švýcar. Praha. Nákladem ministerstva zemědělství Československé republiky, 1925. s. 1

¹³⁶ Tamtéž - doslov

¹³⁷ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 31.

¹³⁸ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 31.

Studentský dům

Studentský dům je jednou z nejzdařilejších autorových staveb. Vyniká funkčností a smyslem pro detail. Musil v domě navrhoval i nejmenší detaily jako nádobí, kliky apod. Proto také zřejmě nacházíme z Musilových staveb právě o Studentském domě nejvíce zmínek. Jeho angažovanost v projektu pak ukazuje na jeho dobrosrdečnost, cílevědomost, vztah ke studentstvu a blahu a prosperitě města jako takového.

S myšlenkou vystavět v Jičíně Studentský dům si pohrávala nejprve Akademická čtenářská jednota, která se tísnila v prostorách hotelu Paříž a opatrovny. Jako oficiální nezbytnost se ale jeví stavba Studentského domu až v letech 1922-23. „Dne 8. dubna 1923 svolal přípravný výbor Společnosti přátel studentstva (členem byl i samotný Musil) spolu s Akad. čten. jednotou jičínskou schůzi na radnici, kde za přítomnosti zástupců všech spolků, škol a úřadů bylo rozhodnuto vybudovati v Jičíně po vzoru Hradce a Prahy Studentský dům.“¹³⁹ Dne 3. prosince 1923 jedná městská rada o Studentském domě a „nemá námitek, aby Společnost přátel studentstva započala stavbu“. ¹⁴⁰ Dne 29. prosince téhož roku uděluje městská rada stavební povolení.¹⁴¹

Návrh na zbudování takového domu se objevuje na výboru organizace Y.M.C.A v tzv. výboru studentských čekáren. V tomto výboru zasedali zástupci učitelských sborů jičínských středních a měšťanských škol pod předsednictvím ředitele Štorcha. „Y.M.C.A zřídila totiž pro přespolní žáky, denně dojíždějící nebo docházející, dva útulky, dvě čekárny, kde mohli pobýt přes poledne anebo do odjezdu svého vlaku, a zmíněný výbor měl vésti organizaci těchto čekáren.

¹³⁹ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 320.

¹⁴⁰ Kronika města Jičína - r. 1923

¹⁴¹ Archiv Stavebního úřadu Jičín, dokumentace k domu č.p. 400 v Denisově ulici

Čekárny však brzy nedostačovaly, a tak výbor po návrhu řed. Štorcha počal přemýšlet, jak po vzoru Kr. Hradce i v Jičíně zřídit Stud. Dům.¹⁴² V té době měl Jičín na středních školách 2112 žáků, z toho 799 přespolních. Byla provedena statistika, podle níž bylo zjištěno, že pouze 8% z dojíždějících žáků je tak majetných, že by mohli bydlet v Jičíně a že jen 11% jich obědvá. „Konstatován byl i nápadný neprospěch takovýchto žáků i jejich povážlivý stav zdravotní“¹⁴³ Y.M.C.A slíbila podporu pouze v případě, že bude projekt spolufinancován „domácími kruhy jičínskými“. Společnost přátel studentstva pořádá Majáles, jehož výtěžek 18338 Kč se stal základem fondu Studentského domova, který se měl doplnit sbírkami, studentskými příspěvky a různými podniky, prodejem „Cihel pro postavení Studentského domu v Jičíně“ apod. Tyto finance by však na stavbu domova samozřejmě nestačily. Proto člen Společnosti přátel studentstva a tehdejší správce spořitelny Bendák podal návrh na to, aby si na stavbu vzal jičínský okres půjčku 300000. Návrh se podařilo prosadit a tato částka byla zařazena do mimořádného rozpočtu na rok 1924. Jičínská obec přidala na stavbu 150000, které měly sloužit k vybudování veřejné městské knihovny a čítárny v objektu. Město Jičín také věnovalo pozemek pro stavbu v jihozápadním rohu zahrady učitelského ústavu. Objevovaly se ovšem i hlasy, které stavbě Studentského domu nepřály. „...stavbou je ohrožen výdělek hostinských, u nichž žáci obědvají (ač je jich jen 11%), ubírá se těm, kdož pronajímají byty (ač jen 8% podle statistiky je tak majetných, že by mohli bydlet v Jičíně), jsou tu úkoly naléhavější aj.“¹⁴⁴ Proto vydala Společnost přátel studentstva memorandum, jež rozeslala ministerstvům, okolním okresům, obcím, peněžním ústavům, jednotlivcům atd. Výsledkem bylo, že se na stavbě finančně podílely instituce jako např. ministerstvo školství, sociální péče, železnic, okolní

¹⁴² Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 14.

¹⁴³ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 14.

¹⁴⁴ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 16.

okresy, banky, z jednotlivců jmenujme např. firmu Knotek a Šlikovo panství. Na stavbě se podílela řada studentských spolků, které pořádaly akce, jejichž výtěžek šel na stavbu Studentského domova. Plány vypracoval Musil v létě r. 1923. Jako i později při jiných projektech, které měly co dočinění se školstvím, slevuje Musil ze svých požadavků a vyžaduje za vypracování plánu na Studentský dům o šest a půl tisíce méně.¹⁴⁵ Konkurz na stavbu byl vypsán v prosinci 1923 a vyhrála jej firma Frýba a Kovář, která v ofertním řízení, jež skončilo 17. prosince téhož roku, vystupovala s nabídkou 555.412 Kč.¹⁴⁶ Betonářská práce byla zadána firmě Gröger, Hemerka a spol.). 27. prosince schválila Městská rada novostavbu Studentského domu, přičemž stavbu podmiňuje tím, že bude v jejích prostorech umístěna Veřejná knihovna a čítárna. Práce byly započaty před koncem roku 1923. 7. prosince v roce 1924, v 10 hodin byl dům slavnostně otevřen, ale již v předvečer se konala v Sokolovně slavnostní akademie. Před samotným zahájením žádá Veřejná lidová knihovna v Jičíně o zhotovení chodníku a zapůjčení obecního praporu na slavnost. 12. května 1925 jí Městská rada vzkazuje, že „zřízení chodníku u budovy Studentského domu je povinností stavebníka - Společnosti přátel studentstva v Jičíně.“¹⁴⁷ Nutno dodat, že zbudování mosaikového chodníku okolo stavby bylo jednou z podmínek k udělení stavebního povolení.¹⁴⁸ Obecní prapor prý rada na slavnost zapůjčí. Nakonec však Společnost přátel studentstva žádá město, aby zahrnulo chodník do plánovaného dláždění chodníků v ul. Fugnerově. Žádá taktéž Obecní spořitelnu jičínskou, aby městu na chodník přispěla. Ta nečiní proti tomu námitky. Nakonec tedy chodníku buduje město. Původně měl být chodník betonový – cementový, ale město přistoupilo k dláždění mosaikovému, tolik typickému pro tehdejší Jičín (a tak jej pamatuji i já – škoda jen, že dnes je v celém

¹⁴⁵ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 34.

¹⁴⁶ Kronika města Jičína – r. 1923

¹⁴⁷ Kronika města Jičína – r. 1925

¹⁴⁸ Archiv Stavebního úřadu Jičín, dokumentace k domu č.p. 400 v Denisově ulici

Jičíně všudypřítomná unifikovaná zámková dlažba). Dláždění bylo zadáno firmě Benetka a můžeme se jen divit, jak striktní podmínky město Benetkovi ukládalo, uvážíme-li, že se jedná o pouhý chodník.¹⁴⁹ Slavnostní zahájení bylo pojato velkoryse, hrála zde vojenská hudba, součástí byla dvě pěvecká čísla a premiéru měla při večerní akademii Foersterova Jičínská suita. Tu Foerster věnoval jičínskému hudebnímu spolku jako výraz vděčnosti za uvedení jeho opery Eva v Jičíně. Otevření se zúčastnily významné osobnosti okresu a města, mj. S. Kubálek, člen okresní správní komise, starosta Vojtěch Jírů, J. B. Foerster, zástupci tisku, Akademické čtenářské jednoty, zástupci škol. Za osobnosti, které se nejvíce o Studentský dům zasloužily, byli označeni: Em. Pech, předseda Společnosti přátel studentstva, I. Státní zástupce, dále pak S. Kubálek a G. Štorch. Při zahájení zazpíval také pěvecký sbor jičínského učitelského ústavu pod vedením sbormistra B. Čeňka. 30. listopadu oznamuje Společnost přátel studentstva, že dokončila stavbu, kolaudace pak proběhla 6. prosince. Samotné užívání stavby je povoleno 9. prosince 1924 usnesením městské rady.¹⁵⁰

„Studentský dům jest jednopatrová nárožní budova, vyvedená přesně v duchu Kotěrovské moderny.“¹⁵¹ Mohutný pískovcový sokl řeší svažitost terénu. Budova má centrálně umístěný rizalit, zakončený klasicizujícím štítem. „Hlavní vchod lemují dva vysoké pylony z režného cihlového zdiva – jak je architekt převzal opět hlavně z díla Jana Kotěry a jak už jsme se s ním setkali na fasádě rolnické školy – zakončené dvěma mocnými (už můžeme říct musilovskými) kubizujícími podvalky, jež jako by brzdily vertikální rozlet vstupního rizalitu. Toto „zpomalení“ ještě dokonává zopakování stejných podvalků ve štítu a mohutná, podle architekta popis až na hranice konstruktivní možnosti vysazená hlavní římsa, podepřená jen

¹⁴⁹ Kronika města Jičína – r. 1925

¹⁵⁰ Kronika města Jičína – r. 1924

¹⁵¹ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 321.

decentním půlválcovým Musilovým „podpisem“.¹⁵² Při stavbě Studentského domu v Jičíně musel architekt Musil řešit řadu problémů. Jedním z hlavních problémů bylo, jak umístit tak užítkově náročnou stavbu na tak malý prostor, jakým byla parcela pro stavbu určená. Parcela se navíc nacházela v té době neukončené části města, jejíž okolí (tehdy ještě bez dalších Musilových staveb) nebylo slohově určeno. Architekt formuloval těžkosti takto: „Má architektonická koncepce byla určována především danými poměry okolí: jednak výškovými, jednak situačními. Pohled'te jen! Protějšek Stud. domu tvoří masivní blok živnostenských domů, který svou hmotou ovládá nejen celou ulici, ale i celý pohled na tento důležitý vstup do našeho města. Běželo mně tedy nejprve o harmonické vyřešení těchto dvou protějšků: masivu živnostenských domů nemohl jsem čeliti stejně masivním Stud. domem; již proto ne, poněvadž možnosti stavební byly omezeny skrovnějšími prostředky.“¹⁵³

Odhmotňujícím prvkem stavby je rohová plochá terasa ve výši prvního patra. Ta měla být dle slov Musilových „oživena plastickou sochou hořického sochaře prof. Máry, zobrazující symbol mládeže.“¹⁵⁴ K instalaci sochy však nikdy nedošlo, zřejmě kvůli nedostatku financí.

Nyní se dostáváme k vnitřní dispozici domu. Začneme opět slovy samotného architekta, jež názorně ukazují nejen autorovu odbornost, ale i lidskost a vztah ke studentům: „Funkce tohoto domu, který jest vlastně institucí o sobě, jevila se mi tak bohatou a různorodou, že jsem kolísal mezi několika problémy. Dosud nemáme příkladu, ani tradice. Nehodil se mi ani vzor pražský ani královéhradecký a nechtěl jsem stírat naši lokální individuality, k níž jsem arci mohl dáti jen podklad. Musil jsem však míti na zřeteli i budoucnost, jejímž úkolem bude vytvořit z budovy opravdový „Studentský dům“ a naplniti jej studentstvem a vlastní tradicí. (...)“

¹⁵² Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 37.

¹⁵³ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 7.

¹⁵⁴ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 7.

Rozhodující byly pro mne tyto momenty: sociálně hygienický, kulturní, organizační a reprezentační. První model žádal, aby se v tomto domě cítili všichni studenti, zvláště přespolní a chudí, jako pod vlastní střechou, aby užili alespoň trochu domovského tepla náhradou za těžký úděl svého mládí.¹⁵⁵ Proto autor vybudoval v domě „pohodlné a vzdušné studovny, velikou jídelnu, dokonalé lázně, ústřední topení atd.“¹⁵⁶ „Druhý moment vycházel vstříc pudové přímo touze studující mládeže po vzdělání mimo školní lavice. Volný výběr poznatků lákal vždy dospívající jinochy silněji než železná osnova školní praxe. Na tento požadavek pamatuje Musil zřízením velké síně kulturní v I. patře, temné komory... Organizačním momentem má Musil na mysli to, aby se tehdejší mládež mohla ve volném čase formovat do různých spolků. „Význam organizačního momentu stupňuje i ta okolnost, že v Jičíně jsou dívčí ústavy. Ovzduší Student. domu, regulované rozumnými a laskavými pedagogy, bude jistě probouzeti vzájemný respekt i sebeúctu. – Konečně jsem chtěl poskytnouti studentům vhodným prostředím technickým i příležitostí, aby se mohli representovati a pochlubiti před veřejností svými společenskými podniky.“¹⁵⁷

Dále se redaktor Fr. Pala v publikaci Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně rozepisuje o dispozici sám. V následujících řádcích se přeneseme do doby vzniku díla a pomyslně projdeme stavbou. Dobové nákresy, sloužící ke snadnější orientaci jsou umístěny v obrazové příloze.

Do haly budovy vstupujeme po sedmi širokých vyrovňovacích schodech, zdobených u vchodu dvěma sloupovými torsy. Otevírá se před námi skvělý průhled. Nad námi se klene železobetonový strop, jehož kazetová pole zmiňují tvrdý dojem

¹⁵⁵ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 9.

¹⁵⁶ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 9.

¹⁵⁷ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 9.

holé konstrukce. Světlo sem proniká třemi vysokými štíhlými okny. V této chodbě se nachází keramická studánka určená pro pití. Stěny jsou orámovány rakovnickými, medově žlutými šamotkami. Osvětlení zaručují lampy ve tvaru koulí.¹⁵⁸

Vlevo u vchodu je šatna, jež má sloužit pro uchování šatstva, kol a zavazadel. Jsou zde umístěny skříňky studentů. Při veřejných podnicích má šatna sloužit obecnstvu. Dále je v přízemí 150 m² velká, bíle zelená jídelna, která pojme až 72 stolovníků. Světlo opět zajišťují kulová svítidla a věnec nástěnných žárovek. K jídelně přiléhá přípravná, do níž je jídlo dopravováno výtahem ze suterénní kuchyně.

V přízemí se dále nachází toaleta s umyvadlem, třemi pisoárovými mísami a třemi klosety. Vpravo od hlavního vchodu leží pátá a šestá místnost přízemní – dva útulné pokoje pro správce budovy. Bude-li řád domu pozměněn, mohou býti tyto pokoje použity jako studovny.¹⁵⁹

Druhou část přízemí tvoří knihovna a čítárna, do níž se však vchází postranním vchodem. Z její předsíně se vchází buď vlevo do zasedacího pokoje knihovní rady, vpravo do čekárny, vyhrazené pro styk občanů s knihovníkem, jehož pracovna je oddělena dveřmi s komunikačním okénkem. Z knihovnickovy pracovny vedou dveře do velké knihovny, opatřené třemi okny. Ke knihovně se pojí tři čítárny. Na obloukové betonové terase směřující do zahrady se nachází tzv. letní čítárna.

Vracíme se zpět do vestibulu a stoupáme do prvního patra, po schodišti, jež je stejně jako podlahy vestibulu z ulmského mramoru. Zábradlí schodiště je zhotoveno z umělé žuly a železných náplní. Vcházíme do vestibulu prvního patra. Má kazetový strop a stěny z železobetonu. Z vestibulu je možno dostat se do kulturního sálu (sál

¹⁵⁸ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 10.

¹⁵⁹ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 10.

byl nazýván Foersterovou^{xiii} síní)¹⁶⁰ a čtyř pohodlných studoven. Sál je světlý – světlo sem proniká pěti sdruženými okny až do stropu. Podlaha je ze světlého ksyololithu. Malby na stěnách jsou provedeny dle návrhů žáků školy Kyselovy^{xiv} a Brunnerovy^{xv} (Artěl^{xvi}).

Ke kulturnímu sálu se řadí čtyři studovny, každá se čtyřmi pracovními stoly pro osm žáků. Jedna ze studoven slouží jako přípravná místnost pro účinkující při kulturních vystoupení – vedou z ní dveře přímo na podium. Na patře se nachází také dívčí toaleta.

Vedlejším schodištěm stoupáme do podkroví, kde má Akademická čtenářská jednota (Musil byl jejím členem) svou klubovnu. Nachází se zde také pracovna skautů a temná komora. Jak sám Musil nastiňuje, tyto podkrovní prostory měly sloužit jako srdce domu.

Jako „živný nerv“ celého domu Musil označuje suterén domu. Nachází se zde ústřední topení, kuchyň a lázně s osmi sprchovými kójemi a dvěma vanami. Ke kotelně náleží dvoupokojový byt domovníka.

Tak končí autor článku v almanachu, Fr. Pala^{xvii}, prohlídku vnitřní dispozice stavby. Když člověk čte tento článek, nebýt krásného jazyka tehdejší doby, má pocit, že je rozhovor veden ne se člověkem, který žil svůj život v první polovině minulého století, nýbrž se současným architektem. V době stavebního boomu a v době, kdy se tolik starých staveb rekonstruuje, v době, kdy jsou téměř na každé televizi dva pořady zabývající se tématem stavebnictví, jsme si již zvykli na to, že nás neustále překvapují technické výdobytky a nové inovační stavební postupy. Zvykli jsme si také na to, že u většiny současných staveb je dbáno na funkčnost a na celkový dojem, kterým bude stavba působit na své uživatele. O to více jsme dojatí faktem, že stejně přemýšlel člověk před více než osmdesáti lety. Čeňku Musilovi šlo nejen o to, aby Studentský dům žákům plně sloužil a vyhovoval, ale

¹⁶⁰ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 321.

také o to, aby se jim v něm příjemně žilo. „Zařízením studoven snažím se prolomit nudnou tradici šedivých učeben školských; nepřeji si, aby tyto pokoje celým svým zevnějškem neupomínaly ani v nejmenším na školu. Malba, bílý nábytek a Skrbkovy lepty učiní studovny útulnými a prohřeji je domácím teplem.“¹⁶¹ Jak vidno, Musil nestavěl internát, stavěl skutečně „domov“. Ať již to byl sám Musil, nebo autor článku František Pala, kdo měl tento záměr, nelze si nevšimnout, že celý článek vyznívá tak trochu jako apel na vážené občany jičínské. „Vpravo hlavního vchodu leží pátá a šestá místnost přízemí, vlastně dva útulné pokoje pro administrativního správce celé budovy. Zde mohou být uloženy i studijní a zábavné pomůcky – slovníky, atlanty, encyklopedie, šachy a pod. – a zapůjčovány správcem domu. Takových pomůcek je velmi zapotřebí a přátelé studentstva jistě se nezastaví na poloviční cestě velkého cíle.“¹⁶² Ve článku také autor s Musilem diskutují téma pořízení klavíru, které bylo v té době pro Studentský dům velice důležité. „Nahodil jste žertem otázku klavírní. Myslím též, že je to otázka důležitá. Nepochybuji, že rušné tempo studentských snah si vynutí i tento nástroj, a to zcela přirozeně: v nadpřirozený dar amerického strýčka jičínského – nevěřím. Metafysika a zázraky nejsou mým oborem, nýbrž jen dílo rozumu, fantasmie a rukou lidských. Vykonal jsem, seč jsou mé schopnosti. Hlavní úkol naléhá nyní na ty činitele, kteří vdechnou těmto tvarům, konstruovaným z plastické materie, i to, co nazýváme životem a duší. Já jsem chtěl vytvořit jen vhodné prostředí...“¹⁶³ Na počátku 20. století bylo pořízení klavíru velice nákladnou záležitostí, a tak se klavíry na různé kulturní akce půjčovaly, přestože ve městě fungovala továrna Františka Rouse na piana. „Dvacet

¹⁶¹ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 13.

¹⁶² Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 10.

¹⁶³ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 13.

tisíc by stál takový nástroj“...Vyslovuji naivní naději, že se mezi jičínskými rodáky a přáteli najde někdy i klavírní mecenáš...¹⁶⁴

V jeho (Stud. Domu – pozn. autora) první zprávě o činnosti čteme, že poskytuje přesporním útulek přes poledne a před odjezdem vlaků, obstará jim snídani, oběd, svačinu i večeři, členům jsou přístupné za nepatrný poplatek lázně vanové i sprchy, účelům studijním slouží vkusně vybavené studovny. V jídelně po obědě před odjezdem vlaků psali studenti své úkoly za přítomnosti správce Studentského domu Ladislava Kratochvíla, který jim i případně poradil“¹⁶⁵

Po 2.svět. válce se ze Studentského domova stává Dům mládeže a je zde zřízena závodní kuchyně. Jak šel čas, byl z Domova mládeže Pionýrský dům. Sídli zde také Okresní knihovna, později Okresní kulturní středisko. Po revoluci pak Okresní kulturní dům Delta a středisko K-Klub. V současné době je Studentský dům sídlem Knihovny Václava Čtvrťka. Slouží a vždy více či méně sloužil svému původnímu účelu, i když zde již studenti nebydlí. „Přestěhovali“ se o pár metrů dále, do jiné Musilovy stavby – do bývalé Hospodyňské školy, kde nyní sídlí internát SPŠ Jičín a její školní jídelna.

Rekonstrukce domu Palackého

„V r. 1888 bylo rozhodnuto postavit na Husově třídě tělocvičnu - sokolovnu. První cenu obdržel za svůj návrh architekt J. Vejrych z Prahy, druhou cenu pak jičínský stavitel Ant. Holeček. V r. 1883 bylo dohodnuto šalamounsky: vnitřek stavět podle Holečka a vnějšek podle Vejrycha.“¹⁶⁶ Dům byl hotov v roce 1894. Od roku 1906 se jevila snaha upravit nedostačující jeviště. „Jevišť bylo upravováno

¹⁶⁴ Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924. str. 12.

¹⁶⁵ Francek Jindřich: Dějiny Jičína. Vydání první. Praha. Rybka Publishers, 2010. s. 393.

¹⁶⁶ <http://www.jinoviny.cz/view.php?nazevclanku=dum-palackeho-sokolovna&cislocclanku=2010040005>

a v r. 1910 vypracovali prof. Čenský a městský inženýr Pek plány na přestavbu celé tělocvičny, nicméně rok poté bylo rozhodnuto jeviště zatím ponechat a vedle vybudovat nový tělocvičný sál. V r. 1911 pak měla sokolovna vlastně dva sály podle plánu stavitele Holečka. Od r. 1912 obdržela sokolská jednota i kinematografickou licenci (m.j. později v r. 1931 zde byl promítán první český zvukový film-Fidlovačka). Za I. světové války byla celá budova přeměněna na vojenskou nemocnici. V r. 1921 byl pak přikoupen další vedlejší dům č.p. 64, kterým se chodilo do nové tělocvičny. V r. 1924 byly v budově pořádány radiové koncerty.

V této době je v Jičíně postaveno nové divadlo Český ráj (Mrňákovo, dnešní Biograf Český ráj), proti jehož stavbě se Sokolové zpočátku bouřili, jelikož stavebník Mrňákova divadla, Družstvo válečných poškozců, získalo taktéž kinematografickou licenci a bylo pro Sokoly značnou konkurencí. Toto divadlo bylo otevřeno 16. prosince 1923.¹⁶⁷ Sokolové začínají uvažovat o přestavbě Tyršovy dvorany na moderní Masarykovo divadlo. „Do hry vstoupil významný jičínský architekt Čeněk Musil a původní dům Palackého byl v r. 1926 přebudován na nové Masarykovo divadlo^{xviii} s otočnou scénou a koridory.“¹⁶⁸ Stavbu financovala spořitelna, v čele s Jar. Bendákem.¹⁶⁹ Divadlo bylo slavnostně otevřeno 28. října 1926. „Úpravy se dotkly toliko interiérů: byl vytvořen velký divadelní sál a reprezentativní foyer ve stylu art deco. Zajímavostí jsou i Musilem vyprojektované mechanické stroje na vítr či déšť (!).“¹⁷⁰

¹⁶⁷ Francek Jindřich: Dějiny Jičína. Vydání první. Praha. Rybka Publishers, 2010. s. 397.

¹⁶⁸ <http://www.jinoviny.cz/view.php?navezclanku=dum-palackeho-sokolovna&cislocclanku=2010040005>

¹⁶⁹ Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 173

¹⁷⁰ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 39.

Hospodyňská škola

Zadavatelem projektu přestavby jednopatrové budovy bývalé hospodářské (rolnické) školy byla Okresní správní komise v čele s předsedou Kubálkem. Mělo se jednat o ústav, ve kterém se budou vzdělávat dívky od 14 let. „Stavba, provedená tentokrát firmou stavitele Holečka, stála dohromady 1 250 000 korun, kteroužto sumu si rovnoměrně rozdělili okres, zem i stát.“¹⁷¹ Stavbu Musil vyprojektoval v r. 1925 a kolaudována byla 28. září 1928. Jedná se ještě o stavbu pojatou modernisticky, přestože již v tomto období Musil projektuje stavby funkcionalistického charakteru. Důvodem toho, že škola byla stavěna právě v tomto slohu, je to, že měla přirozeně navazovat na sousedící Studentský dům. Opět zde nalézáme pískovcový sokl, Musilův podpis a tradiční pylony z režného zdiva. Zajímavým prvkem této stavby je mohutný vstupní portikus z pískovcových kvádrů. „Jeho cihlovou atiku zdobí dvě pískovcové alegorické sochy od již zmiňovaného Antonína Máry.“¹⁷² „Jde o tradiční chodbový typ školy, sestávající ze dvou, opět jakoby nesourodých traktů. První je jednopatrový a ve fasádě jednoduchý, druhý, dvoupatrový a ve fasádě mnohem členitější, nasedá na něj v úhlu 90 stupňů tak, že půdorys školy tvoří velké L.“¹⁷³

Budova nadále slouží školským účelům – sídlí v ní internát Střední průmyslové školy v Jičíně a její školní jídelna.

¹⁷¹ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 39.

¹⁷² Tamtéž s. 40.

¹⁷³ Tamtéž s. 39.

Hotel Hušek

Dne 20. března 1928 žádá městskou radu hostinský Rudolf Hušek o stavební povolení ke stavbě hotelu na rohu ulice Fügnerovy a Denisovy. Plány prý předloží 22. března. Již 28. března uděluje městská rada Rudolfu Huškovi povolení. Podmiňuje jej tím, že Hušek zažádá o živnostenské povolení, provede připojení ke kanalizaci, elektřině, plynu a vodovodu. I v tomto případě městská rada podmiňuje stavbu tím, že vlastník vybuduje před hotelem mozaikový chodník. Stavba byla velmi nákladná, rozpočet činil 1 375 542.20, za pozemek Hušek zaplatil 50 000. Proto Rudolf Hušek žádá 10. května 1928 městskou radu o obecní záruku. Zmiňuje fakt, že hotel bude městu ku prospěchu a bude budovou reprezentativní. Tuto půjčku však městská rada 16. května zamítá. 11. listopadu 1929 žádají manželé Huškovi o povolení k obývání stavby. Dne 14. listopadu 1929 je provedena kolaudace a domu je dáno číslo 504. Do 30. června 1930 však musí Hušek nechat vydláždít stavebním povolením vyžadovaný chodník. Povolení k užívání je vydáno 19. listopadu. Stavbu provedla firma Františka Kováře.¹⁷⁴

Architektonicky se stavba nejvíce ze všech uvedených staveb nejvíce přibližuje purismu. Musil volí pro hotel půdorys podkovy, jako protějšek k hmotě živnodomů a Studentskému domu. Celá stavba dodnes působí jako majestátní parník, přesto však ne přespříliš hmotně. Původně bylo nautické symboliky užito v mnohem větší míře, hotel však byl několikrát přestavěn a jak zmiňuje Kudyn, byla odstraněna některá kulatá okénka, modernistická stříška z měděného plechu a vysoký vlajkový stožár. Zachovány zůstaly pásy fasády zdůrazňující horizontalitu.

Vnitřní dispozice domu byla následující: V suterénu bylo skladiště na zeleninu a potraviny, chladírna, sklep pro víno lihoviny a likéry, žehlírna, prádelna, dílna, sklad paliva, kotelna a chodba. V přízemí pak byl velký sál, klubovna, malá klubovna, herna, výčep, malá jídelna, lidová jídelna, přípravná,

¹⁷⁴ Archiv SÚ Jičín – dokumentace k domu č.p. 504 v Denisově ulici

kuchyně, záchody pro dámy a pány, vrátnice, spíž, chodba, vestibul a průjezd. V prvním patře bylo 24 pokojů, balkon, terasa, koupelny, pokojská, prádlo, komora, záchody pro dámy a pány a chodba. V druhém patře se nacházely pokoje pro personál, koupelna, ložnice, pokoj, záchody, balkony a předsín a chodba.

Již v roce 1936 je hotel Hušek prodán v dražbě Jičínskému úvěrnímu ústavu. Následně putuje do rukou Ústřední jednotě hospod. družstev v Praze. Ta jej pronajímá jičínskému hoteliérovi Emilu Khölovi, jak se dozvídáme ve složce č.p. 504 Archivu SÚ Jičín. V té době již se hotel jmenuje Grandhotel Slavie. Název se užívá hojně dodnes, i když později zařízení přechází pod správu Restaurací a jídelen. Poté sloužil Okrasní zemědělské správě jako bufet a samoobsluha. V současné době slouží hotel jako kancelářská budova, část jako taneční klub.¹⁷⁵

Obchodní škola v Jičíně

Veřejná obchodní škola v Jičíně byla zřízena 16. Června 1922 ve druhém patře novoměstské školy. Ke škole patřila také pokračovací kupecká škola. Nynější budova v ulici 17. listopadu je zhotovena dle Musilova návrhu. Komisionální šetření se konalo 15.4. 1929. Stavba byla kolaudována 17. Prosince 1930.

Jedná se o jednu z nejzdařilejších architektonických staveb. Nachází se v náplavové oblasti v prostoru pod hradbami. Tento fakt, jak zmiňuje Historická topografie, stavbu značně prodražil, jelikož byla nutná pilotáž. Stavbu bylo také nutno zasadit do panoramatu historického středu města. „Bývá často obdivováno Musilovo elegantní řešení tohoto úkolu, avšak jisté požadavky v tomto směru vytýčila již zadávací komise: „*Vzhledem k charakteru okolí, jakož i k výhledu na zámek budiž (budova) navržena jednopatrovou.*“¹³¹ A klade i další podmínku, že při návrhu celkové úpravy budovy je nutno dbát generálního plánu, který nedlouho předtím navrhl proslulý pražský urbanista Vladimír Zákrejs“¹⁷⁶

¹⁷⁵ Archiv SÚ Jičín – dokumentace k domu č.p. 504 v Denisově ulici

¹⁷⁶ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 57.

Původní plány byly spíše funkcionalistické, budova však nakonec vyznívá ještě v duchu moderny. Opět se zde setkáváme s nautickou symbolikou. Kde jinde, než u této Musilovy stavby hledat inspiraci Kotěrou. Jak uvádí Kudyn: „půlkruhové zakončení posluchárny zbožíznalectví je téměř doslovnou citací dispozice přednáškového sálu muzea v Hradci Králové z let 1909-12“¹⁷⁷ I při stavbě Obchodní školy je hojně použito režné zdivo. „Jakýmsi holdem moderně je i stříška z měděného plechu nad učebnou zbožíznalectví, stejná jako v původním návrhu hotelu Hušek.“¹⁷⁸

Hlavním vchodem se vstoupilo do rozsáhlé haly, vyvedené – jako veškeré interiéry – opět v duchu moderny. Z té se rozbíhaly chodby do dvou křídel: v levém byly umístěny dvě učebny pro 42 žáků a zeměpisný kabinet, v pravém dvě učebny pro 24 žáků a ona půlkruhově zakončená učebna zbožíznalectví s laboratoří profesora a kabinetem. V přízemí se rovněž nacházel malý byt školníka a ředitele, oba přístupné vlastními vchody z ulice. V patře se pak nacházely další učebny. Ve středu proti schodišti se tu nacházela ředitelna, sborovna a knihovna.¹⁷⁹

„Zajímavá je i socha Merkura nad hlavním vchodem od Josefa Vašaty. Byla totiž odlita z jediného kusu do mědi...“¹⁸⁰ Jako jediná z Musilových staveb byla Masarykova obchodní akademie v roce 1991 zapsána na seznam památek ČR.

Jindřich Francek ve své nové knize cituje profesora Adolfa Špota: „Nová budova svědčí o nevšedním pochopení vůdcích činitelů obce pro potřeby obchodního školství. Již svým ladným zevnějškem upoutává škola pozornost, a ač město neoplývá bohatstvím, nebylo nikde nemístně šetřeno... Šťastná mládež, jež vyrůstá v takovém prostředí!“¹⁸¹

¹⁷⁷ Tamtéž s. 57.

¹⁷⁸ Tamtéž s. 57.

¹⁷⁹ Tamtéž s. 58.

¹⁸⁰ Tamtéž s. 58.

¹⁸¹ Francek Jindřich: Dějiny Jičína. Vydání první. Praha. Rybka Publishers, 2010. s. 391.

Škola nadále slouží svému účelu. V roce 2000 se Obchodní akademie dočkala přístavby tělocvičny a byla zrekonstruována. Autorem návrhu přístavby je Alois Frühauf, stavbu provedla společnost Syner. Stavba byla zahájena v březnu 1999 a dokončena v srpnu roku 2000. Celkové náklady se vyšplhaly na 63.369.700 CZK.

Společná tržnice nábytku

Společná tržnice družstva truhlářů v Jičíně, družstvo malých živnostníků vzniklé za účelem ochrany proti tovární produkci, žádá 18. dubna 1930 městskou radu o povolení zbourání domu č.p. 79, na jehož místě hodlá vystavět společnou tržnici nábytku. Dne 1. července pak městská rada vydává stavební povolení ke zbourání stávajícího domu a stavbě nového domu. Stavba byla zadána Antonínu Holečkovi, jičínskému staviteli. Na stavbu kromě hospodářské záložny a zemské živnostenské rady přispělo také město samotné tím, že prodalo pozemek tržnici levně. Více peněz na stavbu však město odmítá tržnici přispět.¹⁸²

Plány vypracoval Musil v roce 1930. Tržnice bývá často označována za jednu z nejnezdařilejších staveb Musilových. Na tomto stavu se podepsala světová hospodářská krize a následný nedostatek finančních prostředků. Jde o první Musilovu stavbu v ryze funkcionalistickém, Baťovském duchu bez typických Musilových „podpisů“ a prvků.

24. června 1933 se konala kolaudace a 7. července téhož roku byla stavba předána k užívání. Zajímavé je, že zde dodnes sídlí prodejna nábytku. Ve spodní části (pasáži) se nacházejí dva obchody.

¹⁸² Archiv SÚ Jičín – dokumentace k domu č.p. 79 na Husově ulici

Úprava zámecké zahrady

Zámeckou zahradu získalo město v roce 1934 od hraběte Trauttmendorfa. Valdštejnské památky, mezi nimi i zámecká zahrada a její okolí v této době chátrají.¹⁸³ „K užší soutěži na úpravu zámecké zahrady byl roku 1937 vyzván Musil spolu s pražským zahradním architektem Duchačem-Vyskočilem.“¹⁸⁴ K přizvání Musila přispěl opět historik Wirth, který agitoval u ředitele investora úpravy Obecní spořitelny jičínské Bendáka. „Musil volí řešení zahrady renesanční, přehledné a prosvětlené, s křovinami pečlivě sestřihanými do výtvarně působivých útvarů. Klasicizující ráz zahrady podtrhuje hlavní vchod z ulice Smiřických lemovaný čtyřmi žulovými pylony, masivní žulové schodiště spojující dolní zahradu s horní a střídmo tvarovaná balustráda horní terasy (jaká ohrazuje i parčík za Valdickou branou při Koštofranku). Od kostela sv. Jakuba vchází návštěvník do parku portálem, citujícím formu portálů z Valdštejnské lodžie ve Valdicích. Ve své době byl jistě mimořádně působivý i bazének se světlenou fontánou, navržený v barokizujících formách a svým tvarem zajímavě korespondující s půdorysem opodál stojící obchodní akademie.“¹⁸⁵ Park je dokončen v r. 1940, nikdy však nebyly myšlenky Musilovy naplněny stoprocentně.

Park sloužil svému účelu do roku 2008, kdy byla započata nákladná rekonstrukce v rámci obnovy Městské památkové rezervace. „Projekt obnovy městské památkové rezervace (MPR) v Jičíně je zároveň největší investiční akcí do veřejných prostranství v novodobé historii města. S jeho dokončením byly obnoveny hlavní historické prvky Městské památkové rezervace – Valdštejnovo

¹⁸³ Pacáková – Hošťálková Božena a kol.: Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vydání první. Praha. Libri. s.10.

¹⁸⁴ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 67.

¹⁸⁵ Tamtéž s. 67-68

náměstí, zámecký park a městské hradby.¹⁸⁶ „Obnova městské památkové rezervace byla připravována již od roku 2004. Realizace byla umožněna díky grantu ve výši téměř 1,5 milionu eur (přes 35 milionů Kč) z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru. Stavební práce v celkových nákladech přibližně šedesáti milionů Kč probíhaly od října 2008 do května 2010.“¹⁸⁷ „Byl vytvořen koncept soudobé zahrady respektující významné prvky historie a původní návrh Č. Musila z roku 1937. Výsledná podoba revitalizace zámecké zahrady vychází ze studie architekta Ing. Zdeňka Sendlera...“¹⁸⁸ „Zaniklý kostel Sv. Jana Křtitele na Koštofranku připomíná pamětní deska. Nově se otevřel pohled do farské zahrady v horní části a díky úpravě spojovacího schodiště lze pohodlně pohlédnout ze spodního parteru do vrchního patra.“¹⁸⁹ Opravená zámecká zahrada byla otevřena zahradní slavností 10.6.2010. Tato rekonstrukce získala druhé místo v soutěži Park roku 2010. Autory projektu byli Ateliér zahradní a krajinářské architektury Babka-Sendler a Architektonická kancelář Ing. Arch. Radko Květ.¹⁹⁰ „Architekti z brněnského ateliéru Sendler –Babka , kteří zvítězili v roce 2004 v soutěži na revitalizaci zahrady, akceptovali sice Musilovu geometrickou koncepci a zachovali osově souměrný parter na horní i dolní terase, ale propojili obě terasy rekonstruovaným schodištěm, takže po jejím obvodu vynikají dnes i historické jičínské památky – zámek, vstupní brána i barokní opevnění. Obdobně opticky propojili také horní parter zahrady s jičínským náměstím, takže zámecká zahrada se stala opět ve dne i večer centrem života ve městě.“¹⁹¹

¹⁸⁶ http://www.mujicin.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5954&p1=45862&u=5954&id=858861

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ <http://www.szuz.cz/cs/zelen/akce/zahrada-a-park-roku/park-a-zahrada-roku-2010/park-roku-2-misto/>

¹⁹¹ Tamtéž

Městská plovárna a restaurace na pláži

Plovárna byla v Jičíně na rybníce Knížeti otevřena již 16. června r. 1845. Tato byla v r. 1890 přestavěna dle plánů městského inženýra. Tato prostá plovárna, nacházející se u silnice, nemohla však již v této době městu stačit. Později byla plovárna přemístěna na místo bývalé vojenské plovárny. Městská rada rozhodla dne 4. ledna 1932 o vybudování nové plovárny. Plány vypracoval ing. Šťastný na základě situačního návrhu Čenka Musila. „Dne 11. března rozhodlo obecní zastupitelstvo jednomyslně vybudovati koupaliště podle projektu inž. Dr. V. Šťastného v prodloužení rybníka směrem do luk.“¹⁹² Součástí plánu bylo přístaviště pro loďky, skokanská věž s 3 a 5m skokanským můstkem, dvě řady kabin o celkovém počtu 107. „...na severní straně projektována restaurace s terasami vzdušnými a sprchy, za restaurací pak hřiště.“¹⁹³ Stavba koupaliště byla zadána Vojtěchu Čechovskému, stavba kabin pak V. Frýbovi. „R. 1933 dne 28. března počalo se s vyúčtováním. Inženýr Čechovský tehdy požadoval za stavbu 211.377.30 korun.“¹⁹⁴

Restaurace na pláži vznikla až v druhé etapě, r. 1935, dle návrhů Č. Musila. Musil vyhotovil plány v r. 1936, dne 6. 3. bylo vydáno stavební povolení. „Puristicky strohý bílý kubus, otevřený směrem k bazénu prostornou terasou, působí velice vyváženě a přes (či právě pro) svůj formální minimalismus rozhodně nenezajímavě i po sedmdesáti letech.“¹⁹⁵ „Plovárna byla dokončena v roce 1936 a po otevření jí věnoval několik stránek časopis Architekt SIA – šlo tak o jediný případ zhodnocení nějaké Musilovy stavby na stránkách prestižního dobového odborného tisku, k tomu se ještě článek zaměřuje spíše na Šťastného inženýrské řešení stavby.“¹⁹⁶

¹⁹² Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. s. 80.

¹⁹³ Tamtéž s. 80.

¹⁹⁴ Tamtéž s. 80.

¹⁹⁵ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 62.

¹⁹⁶ Tamtéž s. 62.

V současné době se jičínská plovárna dočkala po mnoha letech náročné rekonstrukce. Dle technické zprávy projektantské firmy navazuje projekt na musilovskou tradici:

„Akce „Rekonstrukce koupaliště Kníže v Jičíně“ na tuto oblíbenou a letitou tradici navazuje a to jak v celkovém pojetí, tak tradici sadovnicko – krajinářské. Tato akce revitalizuje celý areál budov, doplňuje jej o nové prvky (rekreační bazénová vana, věž plavčíka, půjčovna loděk ap.). Nový návrh respektuje a rekonstruuje centrální objekt restaurace a lichoběžníkovitě se rozbíhající dispozici, kde na levé straně je umístěn nový vstupní objekt s šatnami, sociálním zázemím žen a technologií – chemickým hospodářstvím. Na pravé straně je umístěn nový objekt s šatnami a sociálním zázemím mužů, rodinnými šatnami a objektem - věží plavčíka. Před restaurací je umístěna kašna z bílého pískovce pro osvěžení vzduchu v okolí, kde bude umístěno sezení navazující na provoz restaurace. Na severní straně restaurace je umístěna venkovní terasa, která je orientována k navrženým sportovním hřištím pro volejbal, tenis popř. další sporty a petangue.“¹⁹⁷

Firma se snaží „barevně“ respektovat funkcionalistickou povahu koupaliště. Centrální část koupaliště nyní tvoří nerezová vana. V areálu je několik atrakcí v podobě tobogánu, skluzavek, chrličů vody aj. Rekonstruována byla zásadním způsobem i Musilem navržená restaurace. Byla ošetřena železobetonová konstrukce, budova byla zateplena. Přibyla ocelová zástavba na střeše. S bouracími a upravovacími pracemi bylo započato na konci roku 2009. Stavba proběhla na jaře a v létě 2010. Jedná se o největší investici v dějinách Jičína a také stavbu nejvíce kontroverzní. 120 milionů šlo na stavbu z rozpočtu města, 87 milionů pochází z evropských peněz. Stavbu provázely kontroverze spojené s výběrovým řízením na dodavatele stavby, občané také museli čelit zvýšené koncentraci dopravy v dané oblasti, což vyvolalo jistou nevoli. Ať s rekonstrukcí a jejími podmínkami či průběhem souhlasíme, Jičín si po 20 letech nové koupaliště zasloužil. Doufejme, že bude skutečně účelné a bude dobře sloužit lidem. To by si Musil jistě přál.

¹⁹⁷ <http://www.mujicin.cz/soubory/5954/koupali%9At%EC-souhrnn%E1%20zpr%E1va.pdf>

5. Musil urbanista

Jak již bylo zmíněno, město Jičín bylo na počátku 20. století spíše městem venkovským. Přesto zde byly průmyslové závody a město se rozrůstalo. Tato skutečnost nutně vyžadovala regulaci. „*Ta jičínská brána, rudě malovaná, stojí před ní regulační, smutné panoráma,*“ veršuje místní tisk.¹⁹⁸ Jičín prošel do té doby dvěma zásadnějšími regulačními procesy. První velkorysý Sebregondiho projekt, jak již bylo zmíněno výše, nikdy nebyl celý realizován. Rozdělil město sítí pravoúhlých ulic a vtiskl mu tak jeho typický ráz. Pracoval s krajinou, využil přirozeného krajinného reliéfu. Jeho plány byly později inspirací nejen pro Musila, ale i pro jeho předchůdce, městského inženýra Bedřicha Peka. Ten vypracovává pro město plán (schválen v roce 1893). Plán byl tehdy nejen nutností, ale i povinností, nařizoval jej zákon. Z Pekova plánu se realizovala myšlenka okružní třídy. Naopak pravoúhlé rozdělení ulic a velké bulváry zůstaly z velké části jen na papíře. Z této doby pocházejí ulice Čechova, Tyršova aj. Pek počítal s rozvojem města ve město s 50 000 obyvateli. Naštěstí pro Jičín tyto plány nebyly realizovány a město si tak zachovalo svůj historický ráz. „Čeněk Musil později Pekův plán kritizoval pro jeho bezohlednost, nešetrnost k historickým památkám, „mechanické rozdělení území na čtvercové bloky“ a celkovou nekoncepčnost, odrážející „výtvarnickou bezradnost celé doby“.“¹⁹⁹

Prvním, dílčím urbanistickým projektem Musilovým je regulace vrchu Čerov. Ten byl v té době místem, kde „*maminky hrají si se svými ratolestmi mezi odpadky a hadry*“²⁰⁰ Regulace byla spojena se stavbou nemocnice a probíhala od roku 1920.

¹⁹⁸ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 14.

¹⁹⁹ Chodějovská Eva, Kudyn Milan: Čeněk Musil – Regulační plán města Jičína z roku 1935. Praha. Historický ústav, 2009. s. 14.

²⁰⁰ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 6.

Musil zde využívá přirozeného reliéfu krajiny a plánuje zastavění vrchu třemi soustřednými kružnicemi vilek s několika radiálními ulicemi. Řada vilek nese jeho autorství. Navazuje tak na některé české projekty (Ořechovka apod.) inspirované konceptem „zahradního města“ (Ebenez Howard^{xix}).

Město však potřebovalo komplexní řešení regulace, historické jádro bylo v dezolátním stavu, jedna z hlavních komunikací vedla úzkým průjezdem Valdické brány, Nové Město dosud od města odděloval pás venkovské krajiny, do města se stěhovali obyvatelé z vesnic a neměli kde důstojně bydlet. „Úpravy fasád na hlavním náměstí probíhají divoce a nezřízeně jako ve středověku. „*Touto cestou budeme míti co se strakatiny týče z Jičína hnedle Betlém,*“ glosuje nevkusné opravy domů redaktor *Krakonoše*.“²⁰¹ Ve 30. letech dochází k velké stavební konjunktuře. Absence regulačního plánu je již v této době vážným problémem. Roku 1928 tak město zadalo vypracování tzv. generálního upravovacího plánu“ pražskému urbanistovi Vladimíru Zákřejsovi. Zákřejs ve svém plánu respektuje historické jádro města, řeší otázku průhledů a panoramat, méně pak praktickou stránku regulace – odvedení dopravy z historického jádra apod.²⁰²

Na základě tohoto návrhu je Čenku Musilovi 6. června 1930 uloženo vypracování podrobného regulačního plánu. Jeho vypracování trvá Musilově projekční kanceláři 5 let. Jeho součástí jsou směrnice regulační, výtvarné (návrhy řešení veřejných prostranství okolo okružní třídy) a směrnice všeobecné jako výškové poměry města, zastavění, vzrůst obyvatelstva, hospodářský program, umístění zelených ploch, hřbitovů a průmyslové oblasti. Součástí všeobecných směrnic je i podkapitola Stavební památky, ve které Musil vyjmenovává památky města Jičína. Poslední podkapitolou je oddíl Kanalizace. Podstatu tohoto plánu tvoří okružní třída. Zde nacházíme paralelu s Hradcem Králové. Zde je autorem původního návrhu urbanistického řešení také Zákřejs, později jeho plány

²⁰¹ Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006. s. 16.

²⁰² Tamtéž s. 16.

spořitelny a bývalé budovy KSČ. Stavby dodnes narušují průhledy a hyzdí prostor v bezprostřední blízkosti historického centra města. Také další Musilovy vize nebyly nikdy uskutečněny, přesto však Musilovu návrhu vděčíme za to, že dal městu současné uspořádání a respektoval přitom jeho historický charakter.

6. Návrh vlastivědné exkurze Musilovým Jičínem

O Jičínu a jeho architektuře z doby Valdštejnské bylo již napsáno mnoho. Vyšlé publikace využívají pro výuku lokální vlastivědy Jičína pedagogové jičínských škol. Myslím si však, že by se nemělo zapomínat na to, že by žáci měli být již na základní škole seznamováni nejen s architekturou Valdštejnskou, ale i s architekturou 20. století. Jičín neznamena jen Valdštejn! Přestože je jen jedna z Musilových staveb kulturní památkou, neměli bychom my, potažmo budoucí generace zapomínat na ochranu moderních staveb, tak jako tomu je všude ve vyspělých evropských zemích. Kde jinde by se o této problematice měli žáci dozvědět, než v hodinách občanské výchovy. Tato práce může posloužit učitelům jako studijní materiál, penzum informací pro ně samé. Následující krátká kapitola je věnována nástinu možné vlastivědné exkurze Musilovým Jičínem. Jičínem, který pamatoval na minulost, ale zároveň ve své době již pohlíží do budoucnosti města. Cílem je nejen seznámit žáky s existencí architekta a jeho staveb, ale také poukázat na fakt, že Musila můžeme považovat za jistého vizionáře. Vlastivědná exkurze, či chcete-li, procházka by měla žáky upozornit na to, jakým přínosem pro město Jičín Musil ve své době byl, jakým způsobem změnil tvář města a jakým životem jeho stavby žijí dál. Jelikož se jedná o téma, které vyžaduje již předchozí seznámení s vývojem města samého, vlastivědná exkurze je nejvíce vhodná pro žáky 9. tříd. Řada z nich se odebere studovat Masarykovu obchodní akademii a bylo by velkou škodou, kdyby žáci nevěděli, od koho pocházejí zdi, ve kterých se jim bude dostávat dalšího vzdělání. I ti, jejichž kroky povedou jinam, by však měli vědět, že v Jičíně existují stavby moderní architektury zasluhující pozornost a ochranu. Na základě seznámení s Musilovou tvorbou by žáci měli získat základní přehled o vývoji

moderní architektury konce 19. a začátku 20. století na našem území. Návrh této vlastivědné exkurze by samozřejmě mohl posloužit i k plánování trasy zájemcům o moderní architekturu Jičína. Předkládám tedy návrh vlastivědné procházky, který obsahuje jen nejvýznamnější autorovy počiny a návrh tří po sobě jdoucích vyučovacích hodin věnovaných danému tématu.

Název exkurze: *Jiný Jičín*

Cíl: Cílem vlastivědné exkurze je seznámit žáky s existencí Musilových staveb. Žáci si uvědomí, jak výrazně architekt Čeněk Musil změnil tvář města Jičína.

Rozvíjené klíčové kompetence:

- **Kompetence sociální a personální:** respektuje pravidla práce v týmu a svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce
- **Kompetence pracovní:** zvládá základní pracovní dovednosti, operace a postupy, rozšiřuje své komunikační schopnosti při kolektivní práci

Ve vzdělávacím oboru *Výchova k občanství* může tato exkurze napomoci k naplnění následujících očekávaných výstupů:

- kriticky přistupovat k projevům vandalismu (v rámci oblasti učiva obec, region, kraj)

V rámci mezipředmětových vazeb - ve vzdělávací oblasti Umění a kultura pak k naplnění těchto očekávaných výstupů ve vzdělávacím oboru *Výtvarná výchova*:

- vnímat a porovnávat výsledky běžné i umělecké produkce, slovně vyjádřit své postřehy a pocity

Časová dotace: 3 po sobě jdoucí vyučovací hodiny

První vyučovací hodina

Cíl: Žáci se seznámí s osobností architekta Musila. Za použití obrazového materiálu jsou seznámeni s několika Musilovými stavbami.

Input: Během první hodiny by měli být žáci seznámeni ve škole s osobou architekta Čenka Musila. Měl by proběhnout brainstorming a zjištění vstupní znalosti dané

problematiky. Učitel používá obrazový materiál či prezentaci. Žáci poznávají jednotlivé (jistě známé) stavby a uvědomují si, že autorem všech je Čeněk Musil.

Druhá vyučovací hodina

Cíl: Žáci si uvědomí, jakým způsobem ovlivnil Musil tvář moderního Jičína

Návrh trasy vlastivědné exkurze:

Výchozí bod: Žižkovo náměstí

- 1) Budova městského úřadu, hotel Paříž
- 2) Budova bývalého okresního úřadu, komplex nemocnice
- 3) Vilová čtvrť Čeřov – upozornit i na autorství některých vil
- 4) Valdštejnovo náměstí – korunovační kašna s meteorologickou stanicí
- 5) Procházka zámeckým parkem
- 6) Budova Masarykovy obchodní akademie
- 7) Přes autobusové náměstí k městské knihovně, dále pak k budově internátu SPŠ
- 8) Husovou ulicí zpět k výchozímu bodu – i zde upozornit na stavby navržené či upravené Musilem

Během této vlastivědné vycházky by měl pedagog dbát na uvědomování si rozsahu autorovy práce. Žáci si všímají rozdílů mezi jednotlivými stavbami, pedagog již během této procházky vykládá o stavebním slohu jednotlivých staveb a upozorňuje na významné prvky.

Třetí vyučovací hodina

Cíl: Žáci si utřídí získané informace. Součástí hodiny je projekt „Musilova mapa“.

Úvod: Žáci se rozdělí do 4 skupin. Úkolem každé skupiny je vytvořit mapu, ve které budou zakresleny nejvýznamnější Musilovy stavby, se kterými se seznámili v průběhu předchozích dvou vyučovacích hodin.

Pomůcky: Schematická mapa města Jičína

Průběh hodiny:

- 1) Žáci spolupracují ve skupině a vyměňují si získané informace. Zakreslují do schematické mapy jednotlivé stavby a trasu vlastivědné procházky městem. U každé stavby upozorní na prvky charakteristické pro daný stavební sloh. Svou práci na konci hodiny prezentují před třídou.
- 2) Na konci hodiny nabídne pedagog žákům dostupnou literaturu k danému tématu – viz bibliografie Diplomové práce.

IV. Závěr

Město Jičín ve své historii významně poznamenalo několik výrazných osobností. Bezesporně nejvýznamnější stopu zanechal v Jičíně Albrecht z Valdštejna, respektive jeho architekti a vize samotného Valdštejna. Eliminovat však jičínskou architekturu a celkový obraz dnešního Jičína pouze na Valdštejna však již dnes nelze. Budoucí generace nebudou již vidět Jičín pouze tak, jak jej vidíme my. Budou obdivovat a zatracovat stavby moderní stejně jak my činíme u staveb staršího data. Stále více se budou tázat po jejich původu a snad budou i pátrat po historickém kontextu jejich vzniku. Je s podivem, že se zájem veřejnosti o moderní architekturu zvedá až v poslední době. Přesto, nebo právě proto, by mělo vznikat co nejvíce publikací mapujících skvosty i přešlapy v oblasti moderní architektury. Při psaní své diplomové práce jsem narazila na velice malé množství materiálů věnujících se osobnosti Čenka Musila a moderní architektuře na území města Jičína obecně. Přestože není doba Čenka Musila zase tak vzdálenou minulostí, ani pátrání v archivech nepřineslo v tomto ohledu mnoho poznatků.

Čeněk Musil vždy respektoval staré a jeho stavby zapadly do Jičína a jeho historického jádra i okolí naprosto přirozeným způsobem. Musil respektoval krajinný ráz oblasti a Valdštejnský odkaz. Proto první část práce shrnuje urbanistický a stavební vývoj města Jičína od jeho založení do počátku 20. století. Obšírněji se věnuje odkazu Albrechta z Valdštejna, zaobírá se jeho ojedinělou myšlenkou komponované krajiny. V posledním oddílu této části práce je nastíněn dobový kontext těsně před vstupem Čenka Musila do dějin Jičína.

Druhá část práce se již věnuje Čenku Musilovi. Stručně mapuje život architekta Musila. Musil se ve své tvorbě inspiroval předními českými architekty své doby. Jeho raná tvorba nese prvky české moderny, později přechází k purismu a funkcionalismu. Proto práce následně shrnuje vývoj a prvky těchto slohů, zmiňuje jejich významné představitele a upozorňuje na významné stavby moderní architektury z dílny těchto tvůrců, které se nacházejí na území města Jičína. Následuje část zabývající se zájmem veřejnosti o dílo tohoto lokálního architekta. V další části pojednává práce o významných stavbách či přestavbách z Čenka Musila. Nastihuje atmosféru a podmínky vzniku jednotlivých významných staveb, stručně popisuje jejich podobu a věnuje se jejich dalšímu osudu. Další část se zaobírá Musilem jako urbanistou. Na rozdíl od Peka neviděl Jičín jako budoucí velkoměsto, nesnažil se jej rozdělit sítí pravoúhlých ulic. Respektoval historický ráz města a snažil se odvést dopravu z jeho historického středu. Navazoval zde na plány Zákrejsovy a inspiraci hledal u Gočára. V poslední části navrhuje autorka vlastivědnou exkurzi Musilovým Jičínem.

Čeněk Musil nikdy nedosáhl celonárodního uznání. Důvodem zřejmě bylo, jak již bylo zmíněno, to, že se ve své tvorbě omezil na tak malý region. V jeho tvorbě jej však ovlivnily takové postavy moderní české architektury jako Kotěra, Gočár aj. Jejich idejemi se Musil inspiroval, ale svou tvorbu musel nutně přizpůsobit maloměstskému prostředí. Specializace na malý region sice zřejmě Musila limitovala a můžeme spekulovat o tom, zda zapříčinila, že se nestal celonárodně uznaným architektem, přesto jej činí do jisté míry jedním z výjimečných. Specializoval se na prostředí, které důvěrně znal, vybudoval si ve městě výsadní postavení, měl blízko

k veřejným zakázkám. Vypracování regulačního plánu města jistě napomohlo k tomu, že Musil jakoby přesně ví, kam jakou stavbu situovat. Musil dal Jičínu moderní tvář – tvář, která nikterak nenarušila historickou atmosféru města. Jednotlivé stavby jsou umístěny do prostředí města tak, aby nerušily, tak, aby vhodně doplnily stávající stav. Svou detailní znalostí prostředí a specializací na takto malý region Musil vytvořil odkaz jako málokterý český architekt lokálního významu. Jeho práce zasluhuje uznání a pozornost a měla by být popularizována. Snad k tomu alespoň trochu přispěje i tato diplomová práce.

V. Prameny

Monografie

Almanach vydaný Společností přátel studentstva na paměť otevření Studentského domu v Jičíně. Jičín. Společnost přátel studentstva v Jičíně. 1924.

Bílková Eva: Pod Valdickou branou. Jičín. Městský úřad v Jičíně, 2004. 87 s.

Bílkovi Eva a Karol, PhDr: Jičín. Praha. Vydání 1. . Pressfoto, 1988. 45 s.

Dvořáček Petr: Architektura českých zemí – Moderní architektura. Praha. Levné knihy KMa, 2005. 127 s.

Francek Jindřich: Dějiny Jičína. Vydání první. Praha. Rybka Publishers, 2010. 596 s.

Hájek Pavel: Česká krajina a baroko – Urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí. Vydání první. Praha. Malá Skála, 2003. 66 s.

Horáková Hana: Knihy o Jičínu: Bibliografie. Jičín. Okresní muzeum v Jičíně, 1983. 157 s.

Edd. Chodějovská, Eva – Semotanová, Eva. Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 – Jičín. Vydání první. Praha. Historický ústav Praha, 2008. 14 textových + 46 mapových listů.

Chodějovská Eva, Kudyn Milan: Čeněk Musil – Regulační plán města Jičína z roku 1935. Praha. Historický ústav, 2009. 62 s.

Kudyn Milan: Architekt Čeněk Musil a jeho meziválečná tvorba v Jičíně. Bakalářská práce. Olomouc 2006.

Lipus Radovan, Vávra David: Šumná města (druhá kniha). Vydání první. Brno. Petrov, 2003. 632 s.

Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část I. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1940. 548 s.

Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Musejní spolek v Jičíně, 1948-49. 532 s.

Morávek Jan, Wirth Zdeněk: Valdštejnův Jičín – Příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách. Praha. Jan Štenc, 1946. 81 s.

Musil Čeněk: Moderní zemědělské stavby se zřetelem na horské oblasti podle zkušeností ze Švýcar. Praha. Nákladem ministerstva zemědělství Československé republiky, 1925. 108 s.

Pacáková – Hošťálková Božena a kol.: Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vydání první. Praha. Libri, 1999. 520 s.

Rousová Hana: Vademecum: Moderní umění v Čechách a na Moravě [1890-1938]. Praha. Gallery, 2002. 415 s.

Šalda František, Zikmund Václav: ČESKÝ RÁJ: I. díl – Jičínsko a Sobotecko. Praha. Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955. 118 s.

Úlehla Vladimír: Jičín na konci 19. století. Jičín. Vydání první. Tom Tour s.r.o., 2006. 159 s.

Vlček Pavel a kol.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Vydání 1. Praha. Academia, 2004. 761 s.

Wagner Jaroslav: Jičín. Praha. Vydání první. Odeon, 1979. 225 s.

Wagner Jaroslav: JIČÍN: Městská památková rezervace, zámek a památky v okolí. Vydání první. Praha. Sportovní a turistické nakladatelství, 1965. 59 s.

Citace ze sborníků

Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína – Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6.-8. března 1997 v Jičíně. Modřišice u Turnova. Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Křižánky ve spolupráci se Státním okresním archivem v Semilech, 1997. 208 s.

Citace z tištěných periodik

Mencl Jar., Prof.: In Memoriam arch. Ing. Č. Musila. Beseda: Obrázkový čtrnáctideník Českého ráje a Podkrkonoší. Ročník IV. 1947. č.20-21. str. 280-281

Citace z archiválií

Kronika města Jičína – r. 1923 – uložena ve Státním a okresním archivu Jičín

Kronika města Jičína – r. 1924 - uložena ve Státním a okresním archivu Jičín

Kronika města Jičína – r. 1925 - uložena ve Státním a okresním archivu Jičín

Archiv Stavebního úřadu v Jičíně:

dokumentace k domu č.p. 18 na Žižkově náměstí

dokumentace k domu č.p. 400 v Denisově ulici

dokumentace k domu č.p. 79 na Husově ulici

Zdroje dostupné na internetu

<http://www.jicinskozpravy.cz/zpravy/2011/1/2194-chatrajici-jezuitske-koleji-v-jicine-ma-pomoci-zapis-mezi-narodni-pamatky.htm>

<http://www.kzmj.cz/valdstejnska-lodzie/historie-lodzie/>

<http://start.mujicin.cz/oslodzie/barkraj.htm>

<http://www.satalka.cz/slohy/Moderna.html>

<http://www.archiweb.cz/architects.php?action=show&id=435&type=arch>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Funkcionalismus>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1an_Jurkovi%C4%8D

<http://www.jurkovic.cz/>

<http://www.slavnevily.cz/vily/kralovehradecky/vila-theodory-nemcove>

<http://www.jinoviny.cz/view.php?nazevclanku=jakubcova-vila&cislocclanku=2010010009>

<http://www.archeolog.cz/lokalita/hradiste-valy/10>

<http://hn.ihned.cz/c1-20214670-kubismem-proti-mrtvemu-klidu-architektury>

<http://www.slavnevily.cz/vily/kralovehradecky/jakubcova-vila>

http://mesta.obce.cz/jicin/vismo/galerie3.asp?u=5954&id_org=5954&id_galerie=5192&id_fotopary=61992&p1=52954&p2=&p3=

<http://www.nemjc.cz/historie.html>

<http://www.nemjc.cz/historie3.html>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Portikus>

<http://www.szuz.cz/cs/zelen/akce/zahrada-a-park-roku/park-a-zahrada-roku-2010/park-roku-2-misto/>

<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/list.php?od=j&start=1&count=20>

<http://www.czechdesign.cz/index.php?clanek=1747%E2%8C%A9=1&status=c>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Od%C3%BAmr%C5%A5>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Man%C3%Bdrismus>

<http://www.vyletnik.cz/zajimavosti-z-oblasti/stredni-cechy/dolni-pojizeri/806-valdstejnuv-stin-jmenem-jakub-basevi/>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Bohuslav_Foerster

http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Kysela

http://cs.wikipedia.org/wiki/V._H._Brunner

http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Pala

<http://www.jicinsko.cz/lsk/04/lsk041fr.htm>

VI. Seznam příloh

Obr. 1. Krajinná linie Valdštejnovy komponované krajiny, na snímku je vidět rovněž hvězdovitá kompozice čtvrti Čeřovka.

Obr. 2. Lodžie

Obr. 3. Současná podoba Valdštejnského zámku

Obr. 4. Mapa Jičína z 30. let

Obr. 5. Dobová fotografie nemocnice

Obr. 6. Dobová fotografie nemocnice

Obr. 7. Dobová fotografie nemocnice

Obr. 8. Dobová fotografie nemocnice

Obr. 9. Hotel Beránek

Obr. 10. Pohled na Žižkovo náměstí (1919)

Obr. 11. Po přestavbě na záložnu

Obr. 12. Současný stav – budova Městského úřadu

Obr. 13. Dobová pohlednice – Studentský dům

Obr. 14. Současný stav – Budova Knihovny Václava Čtvrtka

Obr. 15. Hotel Hušek

Obr. 16. Nároží ulic Denisova a Fügnerova dnes

Obr. 17. Hotel Hušek dnes

Obr. 18. Zámecký park po Musilově adaptaci

Obr. 19. Zámecký park po Musilově adaptaci

Obr. 20. Po nedávné rekonstrukci

Obr. 21. Současná úprava bazénku

Obr. 22. Jičínská plovárna – 30. léta

Obr. 23. Po nedávné rekonstrukci

Obr. 24. Po nedávné rekonstrukci

ⁱ Na vrchu Hradiště nedaleko od Jičína, v sousedství obce Češov, se nacházejí tzv. Češovské valy, hradiště o rozloze 36 ha. Zbytky hradiště patří v naší republice k jednomu z největších starověkých pevnostních systémů. Valy hradiště budou patrně nejmohutnější v celých Čechách. Na tabuli za bývalou severní branou hradiště najdeme informaci, že se jedná o bývalé hradiště Charvátů. Současný názor archeologů je ale jiný. Jedná se zřejmě o keltské oppidum či výrobní centrum. Názor podporují nálezy zlatých keltských mincí a charakteristický styl vybudovaného opevnění. Opevnění tvořila hradební zeď z kamenů kladených na sucho, a výrazný násep s vnitřní trémovou konstrukcí. V opevnění najdeme pro Kelty tak typické klešťovité brány - esovité zahnutí valu do vstupní uličky. Neexistuje však dosud jasná odpověď na otázku, zda se jedná o keltské oppidum nebo sídlo slovanských Charvátů, a to hlavně z toho důvodu, že na tomto hradišti s monumentálním, dokonce snad s nejmohutnějším opevněním, které se na našem území zachovalo, nebyl dosud proveden systematický archeologický výzkum. Jisté však je, že opevnění bylo budováno, rekonstruováno či zesilováno v různých obdobích pravěku a v prvním tisíciletí našeho letopočtu. Ve středověku bylo opevnění údajně využito Janem Žižkou. Češovské Valy byly naposledy využity jako útočiště okolního obyvatelstva za prusko-rakouské války v roce 1866. (zdroj: <http://www.archeolog.cz/lokalita/hradiste-valy/10>)

ⁱⁱ Portikus - (lat. přístřešek, od portus, přístav) je otevřená sloupová hala, předložená hlavnímu vstupu do budovy. Na rozdíl od arkád však u portiku mezi sloupy nejsou klenby, nýbrž rovné kladí - vodorovný překlad.

(zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Portikus>)

ⁱⁱⁱ Jan z Jičína (+ po roce 1423) - český radikální náboženský reformátor. O životních osudech Jana z Jičína se dochovalo jen velmi málo údajů a není ani jisté, zda pocházel z Čech nebo z Moravy. V roce 1404 nebo 1408 dosáhl hodnosti mistra na pražské universitě, kde se stal stoupencem hnutí za reformu církve. Podle dalších údajů v roce 1410 hájil spolu s Janem Husem učení Jana Viklefa. V roce 1412 uctil smrt tří tovaryšů v Betlémské kapli jako prvních mučedníků husitství, Jana, Martina a Staška, kteří byli popraveni za to, že mluvili v kostele proti odpustkům. Připomínán je v této souvislosti jeho výrok: "Tito jsou svatí." V době, kdy došlo k rozchodu Tábora s pikarty, kteří se uchýlili v roce 1421 na hrad Příběnice, Jan z Jičína varoval před pikartským kacířstvím. Naposledy je Jan z Jičína zmiňován v roce 1423. (zdroj: <http://www.libri.cz/databaze/kdo18/list.php?od=j&start=1&count=20>)

^{iv} Odúmrť je majetek zůstavitele, jenž neměl žádné dědice ze zákona ani ze závěti. Dědictví tedy přechází na stát (dle současné právní úpravy dědictví). V období středověku a raného novověku si odúmrtní právo (jinak také statek odumřelý, bona vacantia či hereditas caduca) nárokoval český panovník, a to již v 10. století. Tuto praxi postupně převzala i šlechta a vrchnost u svých leníků (statky, které tak vrchnost získala, byly zapisovány do odúmrtních knih). Prakticky tedy majetek

každého, kdo zemřel bez mužských dědiců, připadl panovníkovi (resp. vrchnosti v případě poddanských statků). (zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Od%C3%BAmr%C5%A5>)

^v Dcery Zikmunda Smiřického sehrály v historii Jičina tragicko-romantickou úlohu. Jako první se zviditelnila Eliška, která se zamilovala do kováře Jiřího Wagnera z Hodkovic. Eliška podle dobových pramenů mnoho krásy nepobrala a mezi šlechtici nebylo pro ni nápadníka, proto hledala partnera v nižších kruzích. Elišku za to její otec uvěznil nejprve na Hrubé Skále a později na Kumburku. Po smrti Jana Albrechta Smiřického se správy panství ujímá Markéta Salomena. Elišku však z Kumburku vysvobodil Oto z Vartemberka, dvojice uzavřela sňatek a usadila se v Jičíně. Vypukl spor mezi sestrami o majetek a do Jičina musela být pozvána stavovská komise. „Během rušného jednání došlo k večeru 1. února 1620 k výbuchu střelného prachu ve sklepení, část zámku se zřítila a v jeho troskách zahynula jak Eliška Kateřina, tak i její švagr Jindřich Slavata a další lidé“ (Francek, 2004)

^{vi} Stavební sloh většiny Valdštejnských staveb reprezentovaný architekty Spezzou, Sebregondim a Pieronim. „Název manýrismus pochází od italského slova maniera – styl, způsob. Pojem zavedl v 16. století Giorgio Vasari; charakterizoval jím pozdní tvorbu Michelangelovu, která se odchylovala od klasických představ o harmonii. Označuje přechodovou fázi mezi vrcholnou renesancí a barokem. Ani ve významu období západního umění mezi renesancí a barokem nemá éra manýrismu přesně vymezený rozsah: jednak bývá často odlišně chápán v literatuře a ve výtvarném umění a architektuře, jednak je velmi obtížné nalézt pomyslnou hranici mezi manýrismem a barokem. Obecně lze manýrismus charakterizovat jako odklon od harmonického řádu, jak je chápala vrcholná renesance, představovaná například Athénskou školou Raffaela Santi; tento posun je dobře patrný např. na tvorbě Raffaelova žáka Giulia Romana. Manýrismus tíhne k alegorii, enigmatičnosti, náznakům, jedinečnosti. Typickým projevem manýrismu (zejména v literatuře) je tzv. ostrovtip (conchetto), motiv, slovo nebo metafora, která svým promyšleným vestavěním do díla umožňuje otevírat nové, na první pohled nezjevné významy.“ (zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Man%C3%Bdrismus>). Ve Valdštejnské stavební činnosti se pak tento styl projevuje nejvíce při stavbě kostela sv. Jakuba Většího, ale i v celkové koncepci členění krajiny, které se projevuje jak v samotné Valdické oboře, tak v okolí města obecně, a to především koncepcí komponované krajiny s lipovým stromořadím.

^{vii} Byl to právě Baševi, kdo financoval většinu směrlých stavebních i vojenských plánů patrně nejslavnějšího generála třicetileté války. S Valdštejnem ho pojila přímo osudová nit, která byla přetržena, když oba společníci ve stejném roce – psal se letopočet 1634 – zemřeli. Okamžikem zavraždění Valdštejna v Chebu se z Baševiho stal psanec. Ztratil vlivného ochránce a byl nucen neustále měnit útočiště – kombinace židovského původu spolu s ekonomickými machinacemi, kterých se předtím dopouštěl, příliš provokovala jeho odpůrce. Baševi zemřel jen pár měsíců po Valdštejnově

smrti v úkrytu v mladoboleslavském ghettu. (zdroj: <http://www.vyletnik.cz/zajimavosti-z-oblasti/stredni-cechy/dolni-pojizeri/806-valdstejnuv-stin-jmenem-jakub-basevi/>)

^{viii} Množství lip nemusí být aktuální, v poslední době musely být některé stromy vykáceny kvůli špatnému a bezpečnost kolemjdoucích ohrožujícímu stavu vykáceny a bude postupně docházet k jejich regeneraci a revitalizaci celého stromořadí.

^{ix} Le Corbusier, vlastním jménem Charles-Édouard Jeanneret (6. října 1887 La Chaux-de-Fonds, Švýcarsko – 27. srpna 1965 Cap Martin, Francie). Původem švýcarský architekt, urbanista, teoretik a malíř. Svým radikálním dílem i výtvarným citem výrazně ovlivnil vývoj moderní architektury. Je považován za největšího architekta 20. století. Formuluje 5 bodů moderní architektury: 1. Sloupy: stavět domy na sloupech, čímž se uvolní přízemí pro zeleň a volný pohyb. 2. Střešní zahrady: technika plochých střech umožňuje budovat na střeších zahrady. Nahrazují zeleň, kterou dům místu odebral. 3. Volný půdorys: sloupy nesou síly všech podlaží, což umožňuje volné členění prostoru nenosnými příčkami. 4. Pásová okna: systém sloupů nám umožňuje vést dlouhá okna mezi sloupy. 5. Volné průčelí: konzolovitě vyvedené stropy uvolňují průčelí pro naprosto volné řešení oken a průčelí.

^x S „nejmenšími byty“ se setkáváme v Musilových seznámech staveb

^{xi} Dcera známé spisovatelky Boženy Němcové, Theodora Wilhelma Rozálie, familiárně zvaná Dora či Bohdanka (odtud i často užívaný název vily) v Jičíně učila na dívčí obecné škole.

(zdroj: <http://www.slavnevilky.cz/vily/kralovehradecky/vila-theodory-nemcove>). V Jičíně žila od r. 1863 a na obecné škole učila do r. 1911. Z korespondence usuzujeme, že Dora byla málomluvná a samotářská, přesto však energická žena. Dora zůstala neprovdaná, Úlehla (Samotářská dcera B. Němcové Theodora) však zjistil, že měla nemanželského syna, kterého dala někomu na výchovu a který v dětském věku zemřel.

^{xii} Václav Fejfar – 1842, Jičín – 1918, Jičín. Tesař, zedník a stavitel, významný občan města Jičína 2. pol. 19. st. Dědeček spisovatele Václava Čtvrťka. Pobyty Čtvrťka u dědečka v Jičíně významně ovlivnily autorovu tvorbu.

^{xiii} Josef Bohuslav Foerster (30. prosinec 1859, Praha – 29. květen 1951, Nový Vestec u Staré Boleslavi) byl významný český hudební skladatel, pedagog, spisovatel a hudební kritik. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Bohuslav_Foerster)

„Jeho rod pocházel z Osenic u Libáně a vřelý vztah k Jičínu se datuje od r. 1923, kdy zde byl přítomen provedení své opery Eva. Od té doby trvalo také skladatelovo přátelství s rodinou Volfovou, jejíž členové se na nastudování díla aktivně podíleli. (Svatopluk prosadil návrh svého bratra Jaromíra dílo uvést, byl jedním z organizátorů a představoval Mánka. Hlavní role byla svěřena jejich sestře Jarmile.)“ (Bílková Eva: Pod Valdickou branou. Jičín. Městský úřad v Jičíně, 2004. s. 23).

Složil Jičínskou suitu, op. 124, v níž se odrážejí dojmy z uvedení opery Eva a pobytu v Jičíně a také rodové kořeny v jičínském kraji. Návštěva města a výlet kočárem do okolí mapují názvy jednotlivých vět: V Jičíně, V Železnici u Jičina, Ve Valdštejnově parku (V Libosadu), V Prachovských skalách. Věnoval ji hudebnímu spolu a všem jičínským přátelům. (Bílková Eva: Pod Valdickou branou. Jičín. Městský úřad v Jičíně, 2004. s. 23)

Na Čeřovce má J.B. Foerster svou pamětní desku, jeho jméno nese zdejší umělecká škola a pěvecký sbor při místním gymnáziu.

^{xiv} Významný výtvarník stylu Art Deco. Soustředil se hlavně na výzdobu interiérů. Často spolupracoval s Janákem a Gočárem. Patřil do družstva Artěl. Spolupracoval s Josefem Gočárem na návrhu Banky Čs. Legií v Praze (1921–1923). Kysela navrhl výmalbu interiérů a podílel se také na návrhu mříží. Mezi jeho významné počiny zařadíme: nástěnné malby a textilie v zámku rodiny Bartoňů z Dobenína v Novém Městě nad Metují (1922), cyklus osmi gobelínů na téma Řemesel pro československý národní výstavní pavilón na Pařížské výstavě v roce 1925 (oceněný grand Prix výstavy), spolupráci s architektem Františkem Rothem na restaurování budovy Ústřední městské knihovny v Praze, práce na budově byly dokončeny v roce 1928, rozeta západního průčelí katedrály sv. Víta, design výmalby interiéru smuteční síně za spolupráce Josefa Salavce Pardubického krematoria (1921–1923) od Pavla Janáka.

(zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Kysela)

^{xv} Český typograf, ilustrátor, grafik, karikaturista, autor hraček, divadelních scénografií, malíř. Významně zasáhl do vývoje české knižní grafiky. V roce 1908 je jedním ze spoluzakladatelů Artělu (spolu s J. Bendou, H. Johnovou a M. Teinitzerovou). V roce 1909 spoluzakládá Novou edici (která vychází do roku 1912 a přes krátkou dobu vydávání významně ovlivnila vývoj knižní kultury). Jeho žákem a později asistentem byl Josef Kaplický, otec nedávno zesnulého architekta Jana Kaplického.

(zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/V._H._Brunner)

^{xvi} Jedna z nejvýznamnějších institucí užitého umění a designu první poloviny 20. století, která fungovala v letech 1908 – 1935. Při jejím vzniku stála nastupující generace výtvarníků a teoretiků umění (J. Benda, V. H. Brunner, J. Konůpek, O. Vondráček, P. Janák, H. Johnová, M. Teinitzerová, V. V. Štěch a bankovní úředník A. Dyk). Název samotný pochází z ruského *артель*, v překladu družstvo. Jelikož již sám název směřuje k orientaci na východ, nepřekvapí nás samotná povaha družstva jako spolku se vzájemným ručením, podporou a podílem na zisku. Zpočátku se sdružení zaměřovalo na produkci „drobného umění pro všední den“, tj. drobných dekorativních a užitných předmětů, následně se však jeho činnost rozšiřuje i na bytové realizace a realizace komerčních prostor. V letech 1911–1914 se sdružením spolupracují architekti Janák a Hofman a sdružení se začíná ubírat kubistickým směrem. Za vedení Jaroslavy Vondráčkové je Artěl ovlivněn funkcionalismem (1927–

1930). V r. 1920, s nástupem kapitalismu, se Artěl odklání od formátu družstva založeného na všeobecné rovnosti a stává se moderním podnikem – akciovou společností. Jednou z nejvýznamnějších zakázek je vybavení hotelu Hviezdoslav na Štrbském Plesu v Tatrách – 1922. Od poloviny 20. let se však společnost dostává s nastupující celosvětovou krizí do finanční tísně a v r. 1935 zaniká.

(<http://www.czechdesign.cz/index.php?clanek=1747%E2%8C%A9=1&status=c>)

^{xvii} PhDr. František Pala – český hudební vědec. Studoval na gymnáziu v Kroměříži a poté filozofii na Karlově univerzitě v Praze. Přestože se narodil v Bohunicích na Moravě, má k Jičínsku a Východním Čechám vřelý vztah a staly s jeho druhým domovem. Po promoci na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze učil na gymnáziu a dívčím lyceu v Jičíně a na reálném gymnáziu v Nové Pace. Od roku 1925 působil na Vyšší dívčí škole v Praze a po 2. světové válce byl jejím ředitelem. Od roku 1951 žil a pracoval v Železnici u Jičína. Disertační práce Duchovní písně německých českých bratří ho zapsala do povědomí všech muzikologů. Byl velkým znalcem díla Josefa Bohuslava Foerster a stal se opatrovníkem jeho pozůstalosti. V roce 1923 organizoval první amatérské uvedení skladatelovy opery *Eva* v Jičíně. V pravém slova smyslu vytvořil v Jičíně foersterovský kult. Organizoval také hudební život na českém venkově a sledoval jeho historii. Jen během roku 1924 uspořádal na padesát přednášek o Bedřichu Smetanovi po celé republice. V Jičíně se například zasadil o provedení opery „*Eva*“ Josefa Bohuslava Foerster. Byl autorem desítek odborných článků do novin a autorem několika monografií o J. B. Foersterovi, Vítězslavu Novákovi a Emilu Axmanovi a publikace o operách Leoše Janáčka. Zvláštní pozornost věnoval dějinám a rozvoji Národního divadla. Byl osobním přítelem Jaroslava Haška, Karla Tomana a Fráni Šrámka. Po smrti skladatele J. B. Foerster a byl opatrovníkem jeho pozůstalosti.

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Pala)

(<http://www.jicinsko.cz/lsk/04/lsk041fr.htm>)

^{xviii} „Za války byl v tělocvičně lazaret a r.1915 byl Sokol rozpuštěn. Po válce jednota obnovena. „Dne 22./10. 1921 ve 2 hodiny odpoledne navštívil sokolovnu President Masaryk při svém zájezdu do města. Slavnostní síň v 1. Patře se nazývá Masarykovou; i divadelní sál, přistavěný v r. 1926, neznám k jeho počtě Masarykovým divadlem.“ (Mencl, Jaroslav: Historická topografie města Jičína: Část II. Jičín. Múzejní spolek v Jičíně, 1948-49. 532 s. 175.)

^{xix} Angl. teoretik, autor utopických děl (např.: *Garden Cities of To-morrow*) o lepším uspořádání měst, kde by člověk žil v souladu s přírodou. Jeho dílo vedlo k založení hnutí *Garden city movement*, které realizovalo několik projektů zahradních měst ve Velké Británii (např.: *Letchworth Garden City* a *Welwyn Garden City*). Města měla být nezávislá na okolí, měla být prostá slumů a bydlení v nich mělo lidi obohacovat. Howard hovoří o městech postavených na zelené louce, přesto bylo konceptu

zahradního města využito v městských aglomeracích a jako předlohy k budování vilových čtvrtí. U nás je nejznámějším zahradním městem pražská Ořechovka.

^{xx} Prostor vedle 1. ZŠ v Jičíně, ul. 17. listopadu. Kdysi zde bývala zahrada a hostinec Jana Tammela. Od té doby se zde říká „Tamlovka“. V současné době je zde parkoviště. Zdejší prostor nabízí jedinečný průhled na městské hradby a zadní stranu domů „Malého rynečku“. V současné době se rozhoduje o jeho zastavění vícefunkčním souborem Tamlovka. Částečně by tak Jičín přišel o zajímavý průhled.